

Budsjettnemnda for jordbruket
14.04.2008
opprettet 18.04.2008

Utredning nr. 2

REFERANSEBRUKSBEREGNINGER 2008
Beregninger basert på driftsgranskingene



INNHOLD	Side
1 INNLEDNING	5
2 ÅRETS REFERANSEBRUKSBEREGNINGER	6
3 PRINSIPPER FOR REFERANSEBRUKSBEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE	8
3.1 Bygd på driftsgranskingene	8
3.2 Tilskuddsberegning	8
3.3 Registrert arbeid og kapital	8
3.4 Gjeldsandeler	8
3.5 Leid arbeid / arbeidsgiveravgift	9
4 FRA DRIFTSGRANSKINGSBRUK TIL REFERANSEBRUK	10
4.1 Generelt	10
4.2 Arbeidsforbruk	10
4.3 Normalisering av avlingsnivået for korn og potet	10
4.4 Avlingsnivået for øvrige vekster	11
4.5 Verdiendring på buskap og varelager	11
5 PRODUKTIVITETSENDRINGER	13
5.1 Beregningsmetode og forutsetninger	13
5.2 Skift i produktivitetsutviklingen	15
5.3 Resultat av produktivitetsberegningene	15
6 PRISER PÅ ENKELTE POSTER PÅ REFERANSEBRUKENE	17
6.1 Korn	17
6.2 Poteter	17
6.3 Melkeprisen	17
6.4 Kjøtt	17
6.5 Ull	18

6.6	Annet	18
7	TILSKUDD	19
7.1	Pristilskudd	19
7.1.1	Grunntilskudd	19
7.1.2	Distriktstilskudd melk	19
7.1.3	Distriktstilskudd kjøtt og egg	20
7.2	Driftstilskudd per foretak	21
7.3	Produksjonstilskudd per dyr	22
7.4	Refusjon av avløserutgifter ved ferie og fritid	23
7.5	Refusjon av avløserutgifter ved sykdom m.v.	24
7.6	Areal - og kulturlandskapstilskudd	25
7.7	Tilskudd til dyr på beite	28
7.8	Bunnfradrag	29
8	FRAMREGNINGSGRUNNLAG	30
8.1	Oversikt	30
8.2	Årgangsindekser	32
8.3	Leid arbeid	33
8.4	Tilskudd	33
9	BEREGNINGSGRUNDLAG	34
9.1	Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	34
9.2	Økologisk melkeproduksjon	48
9.3	Samdrifter i melkeproduksjon	49
9.4	Sammenligning av resultatene i referansebrukssystemet med resultatene fra normaliserte regnskaper	52

1 INNLEDNING

Referansebruksberegningene som legges fram i denne utredningen, er beregninger på bruksnivå for ulike produksjoner, bruksstørrelser og områder. Hensikten med beregningene er som tidligere bl.a. å vise inntektsutviklingen og å beregne virkninger av endringer som følge av jordbruksoppgjørene. Referansebruksberegningene er en del av grunnlagsmaterialet til jordbruksforhandlingene.

Fra og med 2001 bygger beregningene på driftsgranskingene med registrerte tall. Materialet er først gruppert etter produksjoner. Deretter er det oppdelt etter distrikt og struktur. Referansebrukene er ikke direkte sammenlignbare med referansebruksberegninger gjort tidligere enn 2001.

Om bakgrunnen for omleggingen fra 2001 siterer vi fra St.meld.nr. 19 (1999-2000) «Om norsk landbruk og matproduksjon» der det står følgende:

«Referansebrukssystemet erstattet etter St.prp. nr. 8 (1992-93) det tidligere modellbrukssystemet. Referansebrukene gir grunnlag for å vurdere effektene av virkemiddelbruken innenfor jordbruket for ulike bruksgrupper, distrikter og produksjoner. Til tross for de forenklingene dette medførte, benyttes det i dag betydelige ressurser på å omarbeide deler av og supplere driftsgranskingsmaterialet. Det er også betydelig usikkerhet knyttet til normeringen av arbeid og kapital som skjer ved utarbeidelsen av referansebrukene i dag. For å forenkle systemet ytterligere og i større grad å analysere forskjeller i inntektene innenfor og mellom produksjoner og regioner, foreslås det at man nytter grupper av bruk i driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte uten normering av arbeid og kapital. En viktig forbedring med en slik omlegging vil være at man sikrer et større datatilfang bak tallmaterialet.»

Det er etter dette nyttet grupper av bruk i driftsgranskingsmaterialet mest mulig direkte, uten normering av arbeid eller kapital.

2 Årets referansebruksberegninger

Beregningene omfatter 27 referansebruk presentert i de to tabellene 1 og 2 nedenfor. I fjor ble det tatt inn to nye referansebruk, referansebruk 10 «Fjørfekjøtt og planteprodukter» og referansebruk 11 «Økologisk melk og storfeslakt». Kapitlet med en kort beskrivelse av gruppen av Debio-godkjente bruk med økologisk melkeproduksjon, er likevel beholdt. I tillegg ble det i fjor tatt inn et kapittel med noen resultater fra en analyse av driftsøkonomien i samdrifter i norsk melkeproduksjon som i sin helhet bygget på NILF-notat 2007-3 «Samdrifter i melkeproduksjon 2005». Dette kapitlet er i år oppdatert med resultatene presentert i tilsvarende NILF-notat i 2008.

Budsjettnemnda har valgt en gruppering i referansebruk med hovedinndeling etter produksjoner (tabell 1) og en videre inndeling etter geografi, struktur og driftsmåte av de tre driftsformene som har flest deltakerbruk i driftsgranskningene (tabell 2).

Referansebruksinndelingen og rekkefølgen på referansebrukene er uendret i forhold til fjorårets beregninger.

Tabell 1. Oversikt over referansebrukene. Produksjoner

Ref.bruk nr.	Produksjon og omfang	Område	Antall bruk i 2006
1	Melk og storfeslakt. 18 årskyr	Landet	388
2	Korn. 336 dekar korn	Landet	89
3	Sau. 129 vinterfôra sauer	Landet	85
4	Melkeproduksjon geit. 80 årsgeiter	Landet	24
5	Svin og korn. 44 avlssvin + 333 dekar korn	Landet	40
6	Egg og planteprodukter. 4551 høner + 151 dekar korn	Landet	13
7	Poteter og korn. 79 dekar poteter + 283 dekar korn	Landet	15
8	Storfeslakt/ammeku. 17 ammekyr	Landet	45
9	Frukt/bær og sau. 39 dekar frukt + 13 vinterfôra sauer	Landet	23
10	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 80311 fjørfeslakt	Landet	16

Tabell 2. Oversikt over referansebrukene. Region, struktur og driftsmåte

Ref.bruk nr.	Produksjon og omfang	Område	Antall bruk i 2006
11	Økologisk melk og storfeslakt. 19 årskyr	Landet	30
12	Melk og storfeslakt. <15 årskyr (12)	Landet	146
13	Melk og storfeslakt. >15 årskyr (22)	Landet	242
14	Melk (de 40 største brukene). 35 årskyr	Landet	40
15	Melk og storfeslakt. 20 årskyr	Østlandets flatbygder	29
16	Melk og storfeslakt. 16 årskyr	Østlandets andre bygder	71
17	Melk og storfeslakt. 30 årskyr	Agder og Rogaland, Jæren	24
18	Melk og storfeslakt. 17 årskyr	Agder og Rog. andre bygder	42
19	Melk og storfeslakt. 18 årskyr	Vestlandet	68
20	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Trøndelag	84
21	Melk og storfeslakt. 17 årskyr	Nord-Norge	70
22	Korn. <400 dekar korn (234 dekar korn)	Østlandet	57
23	Korn. >400 dekar korn (659 dekar korn)	Østlandet	19
24	Korn og korn/svin. 289 daa + 22 avlssvin	Trøndelag	25
25	Sau. 103 vinterføra sauer	Vestlandet	16
26	Sau. 146 vinterføra sauer	Nord-Norge	16
27	Sau(de 25 største brukene). 205 v.f.sauer	Landet	25

Årets beregninger er basert på regnskapsmateriale fra 2006. Basisåret i beregningene er 2006, og disse tallene er som regel regnet fram til 2007 etter registrert prisutvikling i totalkalkylen for tilsvarende poster. Framregningen til 2008 er tilsvarende basert på budsjetterte priser i totalkalkylen. Alle mengder er holdt konstante i framregningsperioden og uttrykker dermed utviklingen for produsenter med uendret produksjonsomfang i framregningsperioden. Framregning er også gjort for å ha et oppdatert grunnlag for å beregne utslag når produktivitetsendringer er inkludert.

For å få flere viktige produksjoner representert, har en akseptert at enkelte referansebruk tas med selv om de bygger på relativt få driftsgranskingsbruk.

Ved inndelingen er det lagt mest vekt på produksjoner (tabell 1). Det kan være vanskelig å skille mellom effekter som skyldes geografi, effekter som skyldes struktur og effekter som skyldes driftsmåte (økologisk melk) når driftsgranskingsbrukene deles videre inn etter geografi, i størrelsesgrupper og etter driftsmåte. Samtidig er det slik at utslagene av tiltak på ulike driftsstørrelser er den effekten som forhandlingspartene selv enklest kan regne på ved hjelp av kalkyler. Ut fra dette er geografi prioritert framfor struktur ved den videre inndelingen av produksjoner (tabell 2).

Ut over de produksjonene som er nevnt i tabellene ovenfor, kan referansebrukene ha tilleggsproduksjoner med et relativt mindre omfang. Slike eksempel er referansebruk 6 (kombinasjonen egg og korn) og referansebruk 10 (kombinasjonen fjørfekjøtt og korn), som i tillegg har henholdsvis 8 og 21 dekar poteter. Slike tilleggsproduksjoner kan iblant være en del av forklaringen på utslaget som framkommer på resultatmålet.

Et vedlegg med detaljerte beregninger for de enkelte referansebruk er ikke lagt ved i denne utredningen, men er å finne på internettadressen:

<http://www.nilf.no/PolitikkOkonomi/Bm/Referansebruk.shtml>

3 PRINSIPPER FOR REFERANSEBRUKSBEREGNINGER BASERT PÅ DRIFTSGRANSKINGENE

3.1 Bygd på driftsgranskingene

Budsjettnemnda har lagt vekt på å benytte driftsgranskingsresultatene direkte så langt som mulig, men har likevel funnet det hensiktsmessig å jevne ut tilfeldige avlingsvariasjoner (normalisere) for kornavlinger og potetavlinger når arealet har et visst omfang (se avsnitt 4.3).

3.2 Tilskuddsberegning

Når vi regner gjennomsnittlige tilskudd for grupper av bruk i driftsgranskingene, vil ingen av typebrukene som inngår, faktisk ha hatt disse gjennomsnittstilskuddene. Det at en har ulike satser avhengig av produksjonsomfang, bidrar også til å vanskeliggjøre sammenhengene.

For framregningen er hvert referansebruk plassert til bestemte soner, og regnet fram med *satsendringene* som gjelder for den valgte geografiske soneplasseringen. Framregningen av tilskuddene i selve referansebruksberegningene baseres så på den samme absolutte endringen.

Framregningen av tilskuddene må reflektere de regnskapsresultatene en vil forvente å få i de to framregningsårene.

3.3 Registrert arbeid og kapital

Driftsgranskingene viser registrerte størrelser for arbeid og kapital. Kapitalgodtgjøringen i driftsgranskingene er annerledes enn i totalkalkylen.

I driftsgranskingene er kapitalen verdsatt og avskrivningene kalkulert ut fra prinsippet om historisk kostnad. Dette samsvarer med hovedprinsippet i norsk regnskapslovgivning og praksis, og brukes også i skatteregnskap og finansregnskap. Kostnaden på anskaffelsestidspunktet aktiveres i driftsregnskapet med registrerte nominelle kroner og utgjør avskrivningsgrunnlaget. Det betyr at balansen ikke justeres for endringene som ellers skjer i pengeverdiene over tid. Spesielt i perioder med høy inflasjon, og spesielt for eiendeler med lang levetid, vil en med historisk kost få relativt lave verdifastsettelse i balansen. I driftsgranskingene brukes det lineær avskrivning over den enkelte eiendels forventede levetid.

Totalkalkylen for jordbruket er basert på en prisnivåjustert modell for verdsetting av kapital. Kapitalslitet (avskrivningene) blir da beregnet etter saldoprinsippet og med prisjustering i henhold til konsumprisindeksen.

Avskrivningene i referansebruksberegningene må forventes å bli lavere enn om en la samme prinsipp som i totalkalkylen til grunn.

3.4 Gjeldsandeler

Jordbrukets andel av gjeldsrenter og kår er beregnet ut fra brukets totale kostnader til gjeldsrenter og kår, etter samme forhold som jordbrukets andel av brukets totale eiendeler. I totale eiendeler inngår eiendeler knyttet til andre næringer enn jordbruk og private eiendeler. En har da regnet eiendeler som gjennomsnittet av inngående balanse og utgående balanse i regnskapsåret. Det er driftsgranskingenes registrerte tall basert på historisk kost som er lagt til grunn både for eiendeler i jordbruket og for eiendeler totalt.

3.5 Leid arbeid / arbeidsgiveravgift

I referansebruksberegningene er sosiale avgifter (arbeidsgiveravgift) en del av posten «leid arbeid». Denne posten er spesifisert under kostnader, men legges til igjen før utregning av resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk». Ved vurdering av vederlaget er altså leid arbeid og arbeidsgiveravgift behandlet etter samme prinsipp som i totalkalkylen, slik at det ikke skilles mellom leid arbeid og familiens arbeid ved beregning av inntektsnivået.

4 FRA DRIFTSGRANSKINGSBRUK TIL REFERANSEBRUK

4.1 Generelt

Alle referansebrukene framkommer i utgangspunktet som uveide gjennomsnitt av de driftsgranskingsbrukene som er tatt med i det aktuelle referansebruket. Referansebruksberegningene begrenser seg til jordbruksdelen av driftsgranskningene, det vil si at andre næringer og privatøkonomi ikke er behandlet.

Driftsgranskningene har, med unntak for arbeidstimer, ikke mengdeopplysninger på kostnadssiden. Oppsplittingen er på noen områder også mindre spesifisert enn på 1990-tallet, bl.a. ved at kraftfôr er samlet på en post.

4.2 Arbeidsforbruk

Antall årsverk på hvert referansebruk er beregnet ut fra uveide gjennomsnittlige registrerte arbeidsforbruk på de driftsgranskingsbrukene som inngår. Det regnes 1845 timer i et årsverk.

4.3 Normalisering av avlingsnivået for korn og potet

Avlingsnivået for korn og poteter slår mer direkte ut på inntekten enn det avlingsnivået for fôrvekstene vanligvis gjør. Korn og poteter vil også normalt være utsatt for større avlingsvariasjon fra år til år enn grovfôrvekstene. Kornavlingene på referansebrukene er normalisert ved å regne et rent aritmetisk gjennomsnitt over de 10 siste årene. Også potetavlingen på referansebrukene 6, 7 og 10 er normalisert ved å regne et rent aritmetisk gjennomsnitt over de 10 siste årene.

Tabell 3. Beregnet normalårsavling for poteter på referansebrukene 6, 7 og 10 i 2006. Kg/daa

Ref. bruk	Område	2006
6	Landet	1 476
7	Landet	2 438
10	Landet	1 957

I tabellen under er de beregnede normalårsavlingene for korn for 2006 stilt opp. Avlingene er ikke normalisert når arealet for det enkelte kornslag er mindre enn 5 dekar, og avlingene er bare normalisert for kornslagene bygg, havre og hvete. Enkelte referansebruk som har litt mer enn 5 dekar ett eller få år i 10-årsperioden 1997-2006, er ikke normalisert.

Kornavlingene på referansebruk 11 «Økologisk melk og storfeslakt» er ikke normalisert fordi solgt bygg bare tilsvarer en avling på ca. 64 kg per dekar (23,8 dekar) og solgt havre en avling på ca. 37 kg per dekar (9,5 dekar) i regnskapsåret 2006. Årsaken kan være at avling fra disse arealene er brukt til eget fôr. Samtidig var avlingsnivået betydelig høyere for noen år siden. Det kan bli feil å normalisere opp solgt avling samtidig som referansebruket kan ha brukt en vesentlig del av avlingen for å redusere kostnadene til innkjøpt fôr.

Tabell 4. Beregnet normalårsavling per daa for korn i 2006 på de enkelte referansebruk. Kg korn med 15 prosent vann

Ref.	Bygg	Havre	Hvete
Bruk	2006	2006	2006
1	338		
2	400	425	470
5	393	430	495
6	362	398	459
7	468	387	494
8	336		
10	374	363	509
13	346		
14	374		
15	355		424
20	358		
22	390	412	451
23	439	455	489
24	364	351	

4.4 Avlingsnivået for øvrige vekster

For øvrige vekster benyttes de registrerte avlingstallene i driftsgranskingene direkte.

Oljevekster og frukt er vekster med stor avlingsvariasjon mellom år. Det er ikke registrert avling eller pris i driftsgranskingene, og det er dermed ikke noe grunnlag for å normalisere disse avlingene på referansebrukene.

Spesielt for referansebruk 9 der frukt utgjør en vesentlig del av produksjonsinntekten, betyr regnskapsårets avlingsnivå mye.

Fruktavlingene for 2006 var over gjennomsnittet for siste tiåret for de fleste kulturer. Målt ut fra driftsgranskingsbruk med fruktproduksjon på Vestlandet var epleavlingene 30 prosent høyere enn i et gjennomsnittså, pæreavlingene var lave med 18 prosent lavere enn et gjennomsnittså, avlingene av plommer var 34 prosent høyere, mens avlingene av moreller var hele 85 prosent høyere enn i et gjennomsnittså.

Framregningen av frukt skjer på grunnlag av verdiposten for sum frukt i normaliserte regnskaper.

4.5 Verdiendring på buskap og varelager

Mengdeendringer på buskap og varelager føres i prinsippet som inntekt, men på grunn av at en holder alle mengder på referansebrukene konstant i framregningsperioden, får en ikke inn

mengdeendringer i status. Eventuelle mengdeendringer i basisåret tas derfor ut som salg også i framregningsperioden med samme kvantum som i basisåret.

Det regnes ikke rente på varelager.

5 PRODUKTIVITETSENDRINGER

5.1 Beregningsmetode og forutsetninger

Siden volumet av alle faktorer låses fast i framregningsperioden, det vil si 2007 og 2008, er det gjort separate beregninger over endringer i produktivitet disse årene.

Det er beregnet trender på den historiske volumutviklingen og regnet med at den historiske utviklingen vil videreføres. En har tatt med effekten av endringer i driftsomfang/-bruksstørrelse som skjer over tid ved å regne trender på volumutvikling i inntekter, kostnader (utenom arbeidskraft og avskrivninger) og arbeidsforbruk. I inntekter inngår volumet av tilskudd. Volumtrenden for direkte tilskudd vil blant annet reflektere at brukene endrer størrelse over tid.

Det er regnet lineære trender over 8 år med vanlig minste kvadraters metode. Stigningstallet fra trendberegningen for inntekter og kostnader hver for seg vil direkte vise den trendmessige årlige volumendringen regnet i et bestemt års priser.

For å unngå at ekstreme avlingsår skal gi store endringer i beregningsresultatene fra ett år til det neste ved beregningen av planteproduksjonsinntektene for driftsformene korn og korn/svin, legges stigningskoeffisienten for avling hentet fra beregningen av normalårsavling, til grunn. Beregningen av normalårsavlingen er gjort på 12 års glidende gjennomsnitt av avling i kg per dekar for landet. Værforholdene i enkeltår sier lite om den langsiktige produktivitetutviklingen i kornproduksjonen. Med en lengre serie begrenses utslaget av spesielt gode eller dårlige avlingsår.

For arbeidsforbruket beregnes det trend på arbeidsforbruket regnet i timer. Det økonomiske utslaget av arbeidsforbrukstrenden beregnes i forhold til nivået på vederlag til arbeid og egenkapital på det enkelte referansebruk.

I tabell 5 er det vist hvilket detaljeringsnivå (aggregeringsnivå) og hvilken prisindeks som er bruk ved omregning til volumtall i forbindelse med trendberegningene.

Tabell 5. Oversikt over detaljeringsnivå og hvilken prisindeks som er brukt ved omregning til volumtall i forbindelse med trendberegningene

	Prisindeks for omregning til volumtall
Sum inntekter planteproduksjon – på referansebruk med driftsform korn og korn/svin	Stigningskoeffisient fra NILFs normalårsavlingsberegninger
Sum inntekter planteproduksjon – på øvrige referansebruk	Korn
Sum inntekter husdyrproduksjon – på referansebruk med melk og storfeslakt	Sammenveid indeks for ku- og storfeslakt inklusive grunntilskudd
Sum inntekter husdyrproduksjon – på referansebruk med korn	Sum husdyrprodukt
Sum inntekter husdyrproduksjon – på referansebruk med sau	Sammenveid indeks for sauekjøtt inklusive grunntilskudd og ull
Sum inntekter husdyrproduksjon – på referansebruk med korn/svin	Sum gris
Tilskudd	Sum direkte tilskudd
Sum variable og faste kostnader – på referansebruk med driftsform korn/svin	Sammenveid indeks kraftfôr (50 %) og andre kostnader (50 %)
Sum variable og faste kostnader – på øvrige referansebruk	Sum ikke-varige produksjonsmiddel

For raskere å fange opp endringer og få med flere jordbruksbedrifter i beregningsutvalget, har Budsjettnemnda (med unntaket for korn) begrenset periodelengden til 8 år. I tabellen nedenfor er vist antallet bruk som utgjør grunnlaget for beregningene for de fire driftsformene en har gjort beregningene for.

Tabell 6. Antall bruk med i beregningene hele perioden

Driftsform	Referansebruk	1999–2006
Melk og storfeslakt	1	168
Korn	2	45
Sau	3	30
Korn/svin	5	15

Beregningen av produktivitetsendringer er i utgangspunktet gjort for referansebruk 1 (melk), 2 (korn), 3 (sau) og 5 (korn/gris). Beregningsresultatene for disse referansebrukene er så brukt forholdsvis, etter vederlag per årsverk, for de andre referansebrukene med tilsvarende produksjon. Referansebrukene 4 og 11 – 21 regnes forholdsvis ut fra produktivitetsberegningene for melk (nr. 1). Referansebrukene 7, 22 og 23 regnes ut fra produktivitetsberegningene for korn (nr. 2). Referansebrukene 8, 9, 25 – 27 regnes ut fra produktivitetsberegningene for sau (nr. 3). Referansebrukene 6, 10 og 24 regnes ut fra produktivitetsberegningene for korn/gris (nr. 5).

5.2 Skift i produktivitetutviklingen

Det kan være et problem at den beskrevne metoden forholdsvis sent fanger opp endringer i produktivitetutviklingen. Å regne lineær trend for en registrert volumutvikling på brukene i perioden 1999 – 2006 kan gi et dårlig bilde av produktivitetutviklingen i perioden 2006 – 2008, dersom en får et skifte i produksjonsteknikk eller produksjonstilpasning som gir et brudd i en trend en har hatt noen år.

Det er ikke spesielle skift en har tatt hensyn til i årets beregninger.

5.3 Resultat av produktivetsberegningene

I tabellen nedenfor er resultater for produktivetsberegningene for referansebruk 1, 2, 3 og 5 vist. Utslaget per årsverk per år er vist i kolonnen lengst til høyre.

Tabell 7. Produktivetsendringer, i 2006-priser og 1845 timer/årsverk

	Trend (årlig endring, 2006-priser) ¹						Per årsverk	
	Plante- prod. kr/bruk	Husdyr- prod. kr/bruk	Direkte tilskudd kr/bruk	Kostnader eks. kapital kr/bruk	Arbeids- forbruk timer/bruk	Innt-kostn (eks avskr.)+tilsk. kr/bruk	Med eff. av endret arb.forbruk	
Melk og storfeslakt	1	767	8 530	4 754	16 395	- 18	- 2 344	- 400
Korn	2	3 719	221	6 369	9 232	- 15	1 077	4 900
Sau	3	688	5 751	7 707	7 626	- 20	6 520	6 700
Korn/svin	5	2 636	32 692	7 794	42 503	- 15	619	1 500

1) Prinsipielt burde avskrivninger også vært tatt med i beregningen, men de er det ikke på grunn av manglende spesifikasjoner i datagrunnlaget

For melkeproduksjonsbrukene gir beregningene en produktivetsnedgang på 400 kroner per årsverk. Nedgangen er overraskende i forhold til tidligere års beregninger som har vært stabile og gitt en årlig økning i området 3 600 – 3 800 kroner per årsverk. Trendene for husdyrinntekter og direkte tilskudd har svakere stigning enn før, og kostnadene har økt. For bruk med driftsform sau øker produktiviteten med 6 700 kroner per årsverk ved årets beregninger. Dette er i tråd med hva vi har sett de senere årene på sauebrukene, produktiviteten har økt stadig sterkere.

For korn er den årlige avlingsøkning i alt regnet til 2,7 kg per dekar. Tilsvarende tall ved beregningene i fjor var 4,8 kg per dekar. Gjennomsnittlig kornareal i perioden 1999-2006 for 45 bruk med driftsform korn var 306 dekar, opp fra 292 dekar i fjor. Med en årlig avlingsøkning på 2,7 kg per dekar blir det 826 kroner per bruk. Totalkalkylens pris for korn i alt i 2006 var 1,791 kroner per kg. Det blir 1 480 kroner per bruk i årlig produktivetsvekst som følge av avlingsøkning. I tillegg kommer at arealet på brukene øker. Arealtrenden er 3,08 dekar per år. Med en normalårsavling i 2006 på 406 kg per dekar blir det 1 250 kg per bruk. Inntektsøkningen som skyldes økt areal utgjør 2 239 kroner per bruk. Når man summerer alle inntekter og kostnader blir det en årlig økning på 1 077 kroner per bruk som vist i tabellen over. Når en tar hensyn til nedgangen i arbeidsforbruk blir produktivetsøkningen 4 900 kroner per årsverk.

For driftsformen korn/svin gir beregningene en produktivetsøkning på 1 500 kroner per årsverk. Tilsvarende tall i fjor var 3 000 kroner. Gjennomsnittlig kornareal i perioden 1999-2006 for 15 bruk var 276 dekar. En årlig avlingsøkning på 2,7 kg per dekar som for ensidig kornproduksjon, gir 745 kg per bruk. Med kornpris i 2006 på 1,791 kroner per kg blir

det 1 335 kroner per bruk i årlig produktivitsvekst som følge av avlingsøkning. I tillegg kommer at arealet på brukene øker. Arealtrenden er 1,79 dekar per år. Med en normalårsavling i 2006 på 406 kg per dekar blir det 727 kg per bruk. Inntektsøkningen som skyldes økt areal utgjør 1 302 kroner per bruk. Når man summerer alle inntekter og kostnader blir det en årlig økning på 619 kroner per bruk. Dette utgjør 1 500 kroner når en regner per årsverk og tar hensyn til reduksjonen i arbeidsforbruket.

I de to tabellene nedenfor er vist utslag av de beregnede produktivitsendringene på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Tallene er regnet om i priser for henholdsvis 2007 og 2008.

Tabell 8. Utslag av produktivitsendringer på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Kr/årsverk

			2007	2008
1	Melk og storfeslakt. 18 årskyr	Landet	-100	-800
2	Korn. 336 dekar korn	Landet	5 800	9 800
3	Sau. 129 vinterfôra sauer	Landet	7 600	15 800
4	Melkeproduksjon geit. 80 årsgeiter	Landet	-100	-900
5	Svin og korn. 44 avlssvin + 333 dekar korn	Landet	3 500	7 000
6	Egg og planteprodukter. 4551 høner + 151 dekar korn	Landet	3 000	6 100
7	Poteter og korn. 79 dekar poteter + 283 dekar korn	Landet	6 300	10 600
8	Storfeslakt/ammeku. 17 ammekyr	Landet	5 700	11 900
9	Frukt/bær og sau. 39 dekar frukt + 13 vinterfôra sauer	Landet	11 200	23 300
10	Fjorfekjøtt og planteprodukter. 80311 fjorfeslakt	Landet	4 400	8 900

Tabell 9. Utslag av produktivitsendringer på vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk. Kr/årsverk

			2007	2008
11	Økologisk melk og storfeslakt. 19 årskyr	Landet	-100	-800
12	Melk og storfeslakt. <15 årskyr (12)	Landet	-100	-700
13	Melk og storfeslakt. >15 årskyr (22)	Landet	-100	-900
14	Melk (de 40 største brukene). 35 årskyr	Landet	-100	-900
15	Melk og storfeslakt. 20 årskyr	Østlandets flatbygder	-100	-800
16	Melk og storfeslakt. 16 årskyr	Østlandets andre bygder	-100	-700
17	Melk og storfeslakt. 30 årskyr	Agder og Rogaland, Jæren	-100	-900
18	Melk og storfeslakt. 17 årskyr	Agder og Rog. a. bygder	-100	-700
19	Melk og storfeslakt. 18 årskyr	Vestlandet	-100	-800
20	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Trøndelag	-100	-800
21	Melk og storfeslakt. 17 årskyr	Nord-Norge	-100	-800
22	Korn. <400 dekar korn (234 dekar korn)	Østlandet	3 500	5 900
23	Korn. >400 dekar korn (659 dekar korn)	Østlandet	9 700	16 400
24	Korn og korn/svin. 289 daa + 22 avlssvin	Trøndelag	3 300	6 700
25	Sau. 103 vinterfôra sauer	Vestlandet	5 900	12 300
26	Sau. 146 vinterfôra sauer	Nord-Norge	11 800	24 400
27	Sau(de 25 største brukene). 205 v.f.sauer	Landet	10 900	22 500

6 PRISER PÅ ENKELTE POSTER PÅ REFERANSEBRUKENE

6.1 Korn

Registrert oppnådd pris på det enkelte referansebruk ligger til grunn.

Prisene for korn og oljefrø til modning regnes fram med de absolutte prisendringene i normaliserte regnskaper. I enkelte år blir det gjennomført pristrekk for korn på grunn av overproduksjon. Å framregne på grunnlag av totalkalkylen vil kunne gi feil inntektsutvikling på referansebrukene når kornavlingene samtidig skal normaliseres.

Korn- og oljefrøprisene i det normaliserte regnskapsåret 2006 er lik den beregnede budsjettprisen for 2007 før avtale. Denne er igjen lik avtalt basispris for kornåret 2006/2007. Eventuelle pristrekk for overproduksjon blir holdt utenfor. På samme måte blir korn- og oljefrøprisene i det normaliserte foreløpige regnskapsåret 2007 lik budsjettprisen for 2008 før avtale. For det normaliserte budsjettåret 2008 blir det i forhandlingsmaterialet brukt like korn- og oljefrøpriser som i det normaliserte foreløpige regnskapsåret 2007. I referansebrukspublikasjonen som utgis etter jordbruksoppjøret, blir eventuelle prisendringer som er bestemt i jordbruksoppjøret 2008, lagt inn i det normaliserte budsjettåret 2008.

6.2 Poteter

Det er brukt registrert pris for poteter i regnskapsåret på alle referansebrukene. Potetprisen er regnet fram med den absolutte prisendringen for «Sum poteter» i normaliserte regnskaper.

Det er grunn til å tro at de oppnådde prisene det enkelte år i en viss grad vil variere med totalavlingen for landet. Totalavlingen er videre et produkt av både areal og avlingsnivå. Potetprisene her i landet kan også delvis være avhengig av potethøsten i andre land i det enkelte år. Det er derfor ikke opplagt at en potetpris regnet fram på grunnlag av oppnådde priser tidligere år, vil gi en riktig normalpris for regnskapsåret. En vurdering i 2001 av ulike sammenhenger der priser, avlingsnivå og totalavlinger for poteter fra driftsgranskingene, totalkalkylens ordinære og normaliserte regnskaper ble satt opp, viste ingen entydige sammenhenger mellom priser og avlingstall eller totalproduksjon. Prisnivået i driftsgranskingene viste relativt godt samsvar med prisnivået for posten «Sum poteter» i totalkalkylens ordinære og normaliserte regnskaper.

6.3 Melkeprisen

Melkeprisen i 2006 framkommer som gjennomsnittlige registrerte priser på de driftsgranskingsbrukene som inngår i referansebruket. Prisene er uten pristilskudd, dvs at grunntilskudd og distriktstilskudd er skilt ut. Driftstilskuddet er naturligvis også holdt utenfor prisberegningen. Framregningen fra 2006 blir gjort på grunnlag av totalkalkylen.

6.4 Kjøtt

For kjøtt regner en med de samme endringer i prisene i absolutte tall som beregnet i totalkalkylen. Prisene i driftsgranskingene er eksklusive grunntilskudd og distriktstilskudd.

Livdyrprisene regnes fram med samme prosentvise endring som i kjøttprisen for vedkommende dyreslag (voksne dyr).

6.5 Ull

En regner med samme endringer i ullprisen på referansebrukene som i totalkalkylen.

6.6 Annet

En bruker et anslag for konsumprisindeksen. På samme måte som i totalkalkylen anslår en at prisene vil øke med 0,8 prosent fra 2006 til 2007 og med 3,0 prosent fra 2007 til 2008. I relative tall blir dette:

$$2006 = 100,0 \quad 2007 = 100,8 \quad 2008 = 103,8$$

7 TILSKUDD

Alle utbetalte produksjonstilskudd, pristilskudd og refusjonsbeløp inngår med faktisk registrerte regnskapstall på referansebrukene i basisåret. Utviklingen i vedtatte eller eventuelt utbetalte tilskudds- og refusjonssatser blir brukt for å regne fram de tilsvarende ordningene på referansebrukene til framregningsårene. Nedenfor er det tatt med en kort kommentar og satser for de viktigste av ordningene som inngår i referansebruksberegningene.

Ved jordbruksoppgjøret 2007 ble det dessuten bestemt å foreta en ekstrautbetaling i 2007 på 1 000 kroner per foretak som var tilskuddsberettiget ved utbetalingen i februar 2007, det vil si fra søknadsomgangen for produksjonstilskudd i august 2006. Denne ekstra utbetalingen av produksjonstilskudd ble gjort i september 2007.

7.1 Pristilskudd

7.1.1 Grunntilskudd

I beregningene har en lagt til grunn den faktiske utbetalingen av grunntilskuddene, etter samme prinsipp som i totalkalkylen, når det gjelder kjøtt (vedtatte satsendringer til budsjettåret). For geitemelk utbetales vedtatt sats.

Tabell 10. Satser for grunntilskudd melk og kjøtt. Øre per liter og øre per kg

	2005	2006	2007	2008
Kumelk	0,00	0,00	0,00	0,00
Geitemelk	210,00	235,00	247,00	277,00
Storfekjøtt	0,00	0,00	0,00	0,00
Sauerkjøtt	372,00	372,00	370,00	370,00
Geitekjøtt	515,00	515,00	515,00	515,00

7.1.2 Distriktstilskudd melk

Distriktstilskudd for melk varierer med referansebrukenes geografiske plassering. Satsene er som vist i tabellen nedenfor.

Tabell 11. Satser for distriktstilskudd. Øre per liter

Sone	2005	2006	2007	2008
A	0	0	0	0
B	8	8	8	9
C	23	23	25	26
D	32	32	34	35
E	42	42	44	45
F	55	55	57	58
G	80	80	82	83
H	101	101	103	104
I	159	159	161	162
J	168	168	170	171

7.1.3 Distriktstilskudd kjøtt og egg

Satsene er vist i tabellene nedenfor.

Tabell 12. Satser for distriktstilskudd kjøtt av storfe og geit. Øre per kg

Sone	2005	2006	2007	2008
1	0	0	0	0
2	405	405	405	435
3	655	655	655	685
4	1050	1050	1050	1080
5	1110	1110	1110	1140

Tabell 13. Satser for distriktstilskudd kjøtt av sau. Øre per kg

Sone	2005	2006	2007	2008
1	0	0	0	0
2	405	405	405	435
3	655	655	655	685
4	1250	1250	1250	1280
5	1300	1300	1300	1330

Tabell 14. Satser for distriktstilskudd kjøtt av gris. Øre per kg

Sone	2005	2006	2007	2008
1	0	0	0	0
2	0	0	0	0
3	0	0	0	0
4	540	540	540	540
5	540	540	540	540
Vestlandet	54	54	54	84

Det blir dessuten gitt distriktstilskudd for egg i Nord-Norge, Trøndelag og på Vestlandet med unntak av Rogaland. Ved jordbruksoppjøret i 2004 ble satsen for Nord-Norge økt med 60 øre til 100 øre per kg egg mens satsen for de øvrige distriktene ble beholdt uendret på 40 øre per kg. Disse satsene ble videreført uendret ved jordbruksoppjøret i 2005. Ved jordbruksoppjøret i 2006 ble begge satsene økt med 5 øre per kg. Ved jordbruksoppjøret i 2007 ble disse satsene beholdt uendret. Satsen er lik i alle soner innenfor det enkelte distrikt.

7.2 Driftstilskudd per foretak

Driftstilskuddet gis til foretak med ku- eller geitemelkproduksjon. Ved jordbruksoppjøret i 2001 ble tilskuddet lagt om fra å være gitt per liter melk oppad begrenset til henholdsvis 30 000 og 15 000 liter, til at det fra og med utbetalingene i 2002 blir gitt som et tilskudd per dyr. Samtidig ble utbetalingen av driftstilskuddet endret slik at beløpet fra 1. januar 2002 betales ut i to terminer sammen med øvrige tilskudd fra Statens landbruksforvaltning (februar og juni). Tidligere var det meieriene som betalte ut beløpet månedlig sammen med melkeoppjøret. Maksimalt tilskudd blir oppnådd ved 5 kyr eller ved 27 geiter.

Tabell 15. Driftstilskudd per foretak. Kroner per foretak per år og kroner per dyr per år

	2005	2006	2007	2008
<i>Kumelk, 5 kyr eller flere</i>				
Sør-Norge	52 800	52 800	53 800	59 800
Sør-Norge ¹	57 700	57 700	58 700	64 700
Nord-Norge	58 600	58 600	59 600	65 600
<i>Geitemelk, 27 geiter eller flere</i>	58 600	58 600	59 600	65 600
<i>Kumelk, færre enn 5 kyr</i>				
Sør-Norge, kroner per ku	10 560	10 560	10 760	11 960
Sør-Norge ¹ , kroner per ku	11 540	11 540	11 740	12 940
Nord-Norge, kroner per ku	11 720	11 720	11 920	13 120
<i>Geitemelk, færre enn 27 geiter, kroner per geit</i>	2 170	2 170	2 207	2 430

1) Gjelder fylkene Østfold, Vestfold, Oslo, Akershus og kommunene Røyken, Hurum, Lier og Drammen i Buskerud fylke

Ved jordbruksoppjøret 2002 ble satsen for driftstilskudd melk satt 5 000 kroner høyere per foretak i fylkene Østfold, Vestfold, Oslo og Akershus enn for driftstilskudd Sør-Norge. Ved jordbruksoppjøret i 2003 ble dette området med høyere sats for driftstilskudd melk i Oslofjordområdet utvidet til også å gjelde kommunene Røyken, Hurum, Lier og Drammen i Buskerud fylke. I referansebruksberegningene er denne ordningen med høyere sats regnet inn etter andelen driftsgranskingsbruk i disse områdene bak det enkelte referansebruk.

Videre ble det fra 01.07.2002 etablert et driftstilskudd i spesialisert kjøttfeproduksjon med en sats på 1 000 kroner per ammeku for foretak med 6 til 40 ammekyr, og 40 000 kroner per foretak for foretak med mer enn 40 ammekyr. Ved jordbruksoppjøret i 2005 ble satsen per dyr satt til 1 100 kroner per ammeku for foretak med 6 til 50 ammekyr samtidig som maksimalt driftstilskudd ble satt til 55 000 kroner per foretak ved et dyretall på 50 ammekyr eller mer. Ved jordbruksoppjøret i 2006 ble disse satsene økt til 1 300 kroner per ammeku for foretak med 6 til 50 ammekyr og maksimalt 65 000 kroner per foretak med 50 ammekyr eller mer. Ved jordbruksoppjøret i 2007 ble satsene økt til 1 420 kroner per ammeku for

foretak med 6 til 50 ammekyr og maksimalt 71 000 kroner per foretak med 50 ammekyr eller mer. Tilskuddet ytes ikke til foretak som mottar driftstilskudd i melkeproduksjon.

Ved jordbruksoppgjøret 2007 ble det opprettet et nytt driftstilskudd til sau over ett år med et maksimalbeløp på 7 500 kroner per foretak. For foretak med færre enn 50 sauer over ett år, er satsen 150 kroner per dyr. Tilskuddet gis ikke til foretak som mottar driftstilskudd til melkeproduksjon eller spesialisert kjøttfeproduksjon, og det gis ikke til foretak med færre enn 10 sauer over ett år.

7.3 Produksjonstilskudd per dyr

Produksjonstilskuddet per dyr er avgrenset til maksimalt kr 200 000 per søker for hvert av årene 2005, 2006 og 2007, og til maksimalt kr 220 000 per søker for 2008. Produksjonstilskuddet per dyr utbetales to ganger i året etter søknad 20.01 og 20.08. Ved søknad 20.08 kommer utbetalingene først i februar neste år. Produksjonstilskuddet per dyr etter jordbruksoppgjøret 2006/2007 ble derfor først utbetalt i 2007 når det gjaldt tilskuddet fra 01.07, mens endringene i produksjonstilskuddet per dyr med virkning for tellingen per 31.12.2006 er tatt med i tilskuddet for andre halvår 2007.

Ved jordbruksoppgjøret 2003 ble det innført et tilskudd til lammeslakt for å stimulere til økt kjøttkvalitet og avdrått i saueholdet. På samme måte ble det for å stimulere til økt kjøttproduksjon av kje, innført et tilskudd til klassifiserte kjeslakt over 3,5 kg. I tillegg ble det foretatt en justering av vilkårene for dyretilskuddet til sau og ammegeit ved at dyr under 1 år ikke lenger blir berettiget dyretilskudd. For å kompensere for reduksjonen i antall støtteberettigede dyr, ble det foretatt en teknisk justering av satsgruppene og størrelsen på satsene.

I tabellen under er det oppgitt utbetalte satser for de to regnskapsårene og vedtatte satser for budsjettåret.

Tabell 16. Produksjonstilskudd per dyr 2006, 2007 og 2008

Dyreslag	Intervall	Sats, kr per dyr per år		
		2006	2007	2008
Mjølkeku	1 – 16	2 960	3 120	3 120
	17 – 25	1 584	1 584	1 584
	26 – 50	396	396	396
Storfe	1 – 250	786	786	787
Melkegeit	1 – 125	900	900	900
	126 – 250	412	412	412
Ammekyr på melkebruk	1 – 16	2 960	3 120	3 120
	17 – 25	1 584	1 584	1 584
	26 – 50	396	396	396
Ammekyr utenfor melkebruk	1 – 16	2 960	3 120	3 120
	17 – 25	1 584	1 584	1 584
	26 – 50	396	396	396
Sau/ammegeit ¹	1 – 75	598	624	624
	76 – 100			543
	76 – 200	113	113	
	101 – 200			250
	201 – 300			113
Utegangersau (alle)	1 – 300	100	100	113
Lammeslakt	Kvalitet O og bedre	137	137	150
	Kvalitet O-	63	63	63
	Kvalitet P+	63	63	
	Kvalitet P og P-	0	0	0
Kjeslakt	Over 3,5 kg	63	63	63
Avlsgris Sør-Norge	1 – 35		750	915
Avlsgris Sør-Norge	1 – 70	594		
Avlsgris Nord-Norge	1 – 35		1 036	1 202
Avlsgris Nord-Norge	1 – 25	880		
Avlsgris Nord-Norge	26 – 70	594		
Avlsgris	36 – 70		594	
Slaktegris	1 – 1400	28	28	28
Verpehøner Sør-Norge	1 – 5000	12	12	12
Verpehøner Nord-Norge	1 – 1000	26	26	26
Verpehøner Nord-Norge	1001 – 5000	12	12	12

1) Over 1 år per 1. januar

7.4 Refusjon av avløserutgifter ved ferie og fritid

En bruker det registrerte refusjonsbeløpet fra typebrukene direkte i referansebrukssystemet. Ordningen har vært dyretallsbasert siden 01.01.1996. Ved jordbruksoppgjøret 2001 ble maksimalbeløpet per driftsenhet økt til 50 000 kroner og det ble gjennomført en endring av strukturen i tilskuddsintervallsatsene. Ved jordbruksoppgjøret 2003, med virkning for 2004, ble det gjort en teknisk justering av satsgruppene og størrelsen på satsene for vinterfôra sauer og ammegeiter i forbindelse med innføringen av et nytt tilskudd til lammeslakt og klassifiserte kjeslakt. Ellers ble satser og maksimalbeløp beholdt uendret. Ved jordbruksoppgjøret 2004 ble det gjort endringer i utbetalingstidspunkt mens satser og maksimalbeløp ble holdt uendret. Ved jordbruksoppgjøret i 2005 ble maksimalbeløpet og satsene beholdt uendret. Ved jordbruksoppgjøret i 2006 ble maksimalbeløp og satser økt med 3 prosent. Ved jordbruksoppgjøret i 2007 ble maksimalbeløp og satser økt med 7 prosent.

Ved jordbruksoppjøret i 2004 ble partene enige om å avvikle ordningen med forskuddsutbetaling av tilskudd til avløsning ved ferie og fritid. Fra 2005 blir all utbetaling av avløsertilskuddet gjennomført i juni/juli måned. For å unngå større likviditetsproblemer for produsentene i omleggingsåret 2005, ble det dette året utbetalt et særskilt «omleggingstilskudd» i form av en engangsutbetaling gitt som et direkte tilskudd. Fra og med 2006 blir det bare betalt ut sluttoppjør for det foregående året ved utbetalingene av produksjonstilskudd i juni/juli.

7.5 Refusjon av avløserutgifter ved sykdom m.v.

En bruker det registrerte refusjonsbeløpet fra typebrukene direkte i referansebrukssystemet. Maksimalt refusjonsbeløp per dag fastsettes for husdyrbrukere ut fra beregnet maksimalt refusjonsbeløp i ordningen med refusjon av avløserutgifter for ferie og fritid. Ved jordbruksoppjøret 2004 ble maksimalt tilskudd per dag per foretak hevet fra 750 til 850 kroner. Ved jordbruksoppjøret i 2005 ble det ikke gjort endringer i ordningen. Ved jordbruksoppjøret i 2006 ble maksimalt tilskudd per dag per foretak hevet fra 850 til 1 030 kroner. Ved jordbruksoppjøret i 2007 ble det ikke gjort endringer i ordningen.

7.6 Areal - og kulturlandskapstilskudd

Satser for 2006, 2007 og 2008 er vist i tabellene nedenfor:

Tabell 17. Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2006. Kroner per dekar

Vekst	Intervall	Sone						
		1	2	3	4	5	6	7
Kulturlandskapstilskudd:								
Alle vekster	Alt areal	187						
Arealtilskudd:								
Grovfôr	0-200	75	0	99	191	226	256	
	>200	50	0	50				
Korn	Alt areal	96	146	232				
Potet	Alt areal	50					900	
Grønnsaker	0-30	400					1 500	
	>30	0						
Frukt og bær	0-30	500					1 100	
	>30	0						
<u>Økologisk:</u> Korn til modning, poteter, grønnsaker, frukt og bær	Alt areal	250						
Grønn-gjødsling	Alt areal	550 ¹						
Annet økologisk areal	Alt areal	55 ²						
Omleggings-tilskudd ^{3,4}	Alt areal	750						

1) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær

2) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6

3) Gis som et engangstilskudd for jordbruksarealer som er under omlegging til økologisk landbruk

4) Det gis ikke omlaggingstilskudd for innmarksbeite

Tabell 18. Satser for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2007. Kroner per dekar

Vekst	Intervall	Sone							
		1	2	3	4	5	6	7	
Kulturlandskapstilskudd:									
Alle vekster	Alt areal	187							
Arealtilskudd:									
Grovfôr	0-200	75	0	99	191	226	256		
	>200	50	0	50					
Korn	0-800	101	151	237					
	>800	96	146	232					
Potet	Alt areal	50					900		
Grønnsaker	0-30	400					1 500		
	31-60	200							
Frukt og bær	0-30	500					1 100		
	31-40	500							
<u>Økologisk:</u> Korn til modning, poteter, grønnsaker, frukt og bær	Alt areal	250							
Grønn-gjødsling	Alt areal	363 ¹							
Annet økologisk areal	Alt areal	55 ²							
Omleggings-tilskudd ^{3,4}	Alt areal	750							

1) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 187 kroner per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønn-gjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd er 550 kroner per dekar

2) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6

3) Gis som et engangstilskudd for jordbruksarealer som er under omlegging til økologisk landbruk

4) Det gis ikke omleggingstilskudd for innmarksbeite

Ved jordbruksoppgjøret 2007 ble det bestemt å gi en engangsutbetaling i form av et ekstra kulturlandskapstilskudd på 16 kroner per dekar til alt tilskuddsberettiget grovfôrareal og 7 kroner per dekar til alt øvrig tilskuddsberettiget areal fra søknadsomgangen i august 2006. Dette engangstilskuddet ble utbetalt i september 2007.

Tabell 19. Sats for areal- og kulturlandskapstilskudd, alle vekstgrupper, 2008. Kroner per dekar

Vekst	Intervall	Sone						
		1	2	3	4	5	6	7
Kulturlandskapstilskudd:								
Alle vekster	Alt areal	196						
Arealtilskudd:								
Grovfôr	0–200	75	0	99	198	226	256	
	>200	50	0	50				
Korn	0–800	107	159	247				
	>800	96	146	232				
Potet	Alt areal	50				900		
Grønnsaker	0–30	400				1 500		
	31–60	200						
Frukt og bær	0–30	550			800	1 150		
	31–40	500			800			
Økologisk arealtilskudd:								
Korn til modning	Alt areal	300						
Poteter	Alt areal	500						
Grønnsaker, frukt, bær	Alt areal	1 000						
Grønngjødsling	Alt areal	363 ¹						
Annet økologisk areal	Alt areal	75 ²						
Omleggingstilskudd ^{3,4}	Alt areal	250						

- 1) Arealtilskudd for inntil 50 prosent av areal til korn, potet, grønnsaker, frukt og bær. I tillegg gis det 196 kroner per dekar i kulturlandskapstilskudd til økologiske grønngjødslingsarealer, slik at samlet tilskudd er 559 kroner per dekar
- 2) Eventuelt areal av innmarksbeite normeres med faktor 0,6
- 3) Gis som et årlig tilskudd per karensår for jordbruksarealer som er under omlegging til økologisk landbruk
- 4) Det gis ikke omleggingstilskudd for innmarksbeite

Satsene for økologisk arealtilskudd til korn til modning, poteter, grønnsaker, frukt og bær og til annet økologisk areal i tabellene over, blir utbetalt i tillegg til de ordinære satsene for areal- og kulturlandskapstilskudd som er oppgitt i tabellene.

De fastsatte satsene for tilskudd til økologisk husdyrproduksjon, er vist i tabellen nedenfor. Satsene blir utbetalt i tillegg til de ordinære satsene for produksjonstilskudd husdyr som er oppgitt i tabell 16 foran.

Tabell 20. Tilskudd til økologisk husdyrproduksjon 2006, 2007 og 2008.
Kroner per dyr per år

Dyreslag	2006–2007		2008	
	AK-sone 1–4	AK-sone 5–7	AK-sone 1–4	AK-sone 5–7
Melkeku og ammeku ¹	630	880		
Melkeku	1 500 ²	1 752 ²	1 500	1 752
Ammeku	630 ²	880 ²	945	1 320
Andre storfe	190	280	285	420
Melkegeit og ammegeit	70	90	70	90
Sau over 1 år per 1. januar ¹	100	130		
Sau over 1 år per 1. januar	200 ²	260 ²	200	260
Lammeslakt	9 ²	9 ²	9	9
Avlsgris	250	250	300	300
Slaktegris	40	40	200	200

1) Bare i 2006

2) Bare i 2007

7.7 Tilskudd til dyr på beite

Tilskudd til dyr på utmarksbeite ble ved jordbruksoppgjøret i 1998 skilt ut som et eget dyretilskudd og beregningen av normert areal per beitedyr falt bort. Til og med 1998 ble dette tilskuddet utbetalt som en del av areal- og kulturlandskapstilskuddet.

Ved jordbruksoppgjøret 2006 ble det innført et nytt beitetilskudd fra beitesesongen 2006 med første utbetaling i februar 2007. Det nye tilskuddet omfatter alle beitedyr som beiter et minimum antall uker per år. Tilskuddet kan gis for beiting både på utmarksbeiter, innmarksbeiter og dyrka jord.

Det er mulig å oppnå begge disse to beitetilskuddene for samme dyr dersom total beitetid tilfredsstillende minimumskravene til antall uker på beite.

Tabell 21. Satser for tilskudd til dyr på beite for 2006, 2007 og 2008.
Kroner per dyr per år

Dyreslag	Intervall	AK-sone	Minimum antall uker på beite	2006	2007	2008
Utmarksbeitetilskudd:						
Kyr, storfe, hester	Alle dyr	Alle	8	250	250	250
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	Alle	8	84	84	85
Beitetilskudd:						
Kyr, storfe, hest og hjort	Alle dyr	1-4	16		115	200
Kyr, storfe, hest og hjort	Alle dyr	5-7	12		115	200
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	1-4	16		23	25
Sauer, lam, geiter og kje	Alle dyr	5-7	12		23	25

7.8 Bunnfradrag

Det blir beregnet areal- og kulturlandskapstilskudd for alt areal og dyretilskudd fra første dyreenhet. For alle brukere skal imidlertid samlet produksjonstilskudd avgrenses (reduseres) med et bunnfradrag. Ved jordbruksoppjøret i 2005 ble dette generelle bunnfradraget satt ned med 500 kroner til 5 000 kroner per foretak per år. Ved jordbruksoppjøret i 2006 ble fradraget videreført uendret. Ved jordbruksoppjøret i 2007 ble fradraget satt ned med 1 000 kroner til 4 000 kroner per foretak per år.

8 FRAMREGNINGSGRUNNLAG

8.1 Oversikt

Framregningsgrunnlaget for de aller fleste inntekts- og kostnadspostene er mest mulig tilsvarende poster i totalkalkylen. Det er noen få unntak. Korn regnes fram med normaliserte regnskaper. Frukt og bær regnes fram med verdiutviklingen i normaliserte regnskaper. Avskrivningene regnes fram med årgangsindekser. Hva årgangsindekser er blir forklart i neste avsnitt. Leid arbeid er ikke en egen post i totalkalkylen fordi det der er en kostnadspost som skal få sin dekning av resultatmålet «vederlag til arbeid og egenkapital». Leid arbeid blir framregnet med lønnsutviklingen for jordbruksarbeider med minimum 4 års praksis (i år er det brukt beregnet årslønnsvekst for industriarbeidere i NHO-bedrifter fra Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene) og anslag til budsjettåret fra Statistisk sentralbyrå. Det er laget en sideberegning for framregning av tilskuddene. Vi kommer nærmere inn på framregningsgrunnlaget nedenfor. Tilskuddene vil kunne ha ulik framregning mellom referansebrukene, og derfor er tilskuddspostene ikke tatt med i tabellen nedenfor. I stedet vises til kapittel 7. I tabellen nedenfor er framregningsgrunnlaget vist i to kolonner. Kolonnene viser utslaget fra 2006 til 2007 og fra 2007 til 2008. Stjerne er brukt der framregningen er basert på normaliserte regnskaper. En S er angitt der en i referansebruksberegningene har gjort egne sideberegninger. Sideberegningene er nærmere beskrevet i avsnitt 8.2–8.4.

Tabell 22. Framregningssatser fra 2006 til 2007 og fra 2007 til 2008

	Endring i totalkalkylen fra 2006 – 2007 (*=nor- maliserte regnskaper) % = av året før S = sideberegning i %	Endring i totalkalkylen fra 2007 – 2008 (*=normali- serte regnskaper) % = av året før S = sideberegning i %
INNTEKTER		
Bygg	+ 4 øre/kg *	0 *
Havre	+ 8 øre/kg *	0 *
Hvete	+ 5 øre/kg *	0 *
Annet korn	103,4 % *	100,1 % *
Oljefrø	101,6 % *	100,0 % *
Poteter	+ 8 øre/kg *	+ 2 øre/kg *
Grovfôr	105,3 %	100,4 %
Grasfrø	103,4 %	108,7 %
Frukt og bær	103,5 % *	107,2 % *
Andre planteprodukter	107,6 %	95,8 %
Sum planteprodukter		

Storfe, melk	+ 21 øre/kg	+ 5 øre/kg
Storfe, livdyr	104,7 %	104,8 %
Kuslakt	+ 155 øre/kg	+ 167 øre/kg
Annet storfeslakt	+ 155 øre/kg	+ 167 øre/kg
Geit, melk	+ 20 øre/kg	+ 5 øre/kg
Geit, livdyr og slakt	29,1 %	100,0 %
Slaktegris	+ 200 øre/kg	+ 121 øre/kg
Purker og råner, livdyr og slakt	110,3 %	105,6 %
Smågris	110,3 %	105,6 %
Sau, livdyr og slakt	112,3 %	102,0 %
Sau, ull	+ 25 øre/kg	+ 6 øre/kg
Fjørfe, egg	+ 115 øre/kg	+ 2 øre/kg
Fjørfekjøtt	104,4 %	103,4 %
Andre inntekter husdyrhold	107,1 %	104,4 %
Sum husdyrprodukter		
Leieinntekter (maskindel)	101,8 %	101,8 %
Andre inntekter	100,8 %	103,0 %
Sum inntekter før tilskudd		

Tilskudd i alt

INNTEKTER I ALT

KOSTNADER

Såkorn	98,8 %	101,7 %
Settepoteter	103,0 %	100,2 %
Såvarer og planter	102,8 %	102,6 %
Handelsgjødsel	104,0 %	114,7 %
Kalk	106,6 %	104,5 %
Plantevernmidler	95,4 %	105,9 %
Konserveringsmidler	100,7 %	112,7 %
Kraftfôr	101,5 %	105,0 %
Annet innkjøpt fôr	101,5 %	105,0 %
Diverse til husdyrholdet	100,8 %	103,0 %
Innkjøp av dyr	107,1 %	104,4 %
Andre forbruksartikler	100,8 %	103,0 %
Sum variable kostnader		

Leid arbeid	105,5 S	106,0 S
Maskiner og redskaper, vedl.h.	104,6 %	103,4 %
Traktorer, vedlikehold	104,6 %	103,4 %
Skurtresker, vedlikehold	104,6 %	103,4 %
Yrkesbil, vedlikehold	101,4 %	103,0 %
Driftsbygninger, vedlikehold	108,2 %	106,9 %
Jord, grøfter og vannanl., vedl.h	108,6 S	106,5 S
Drivstoff	101,4 %	117,8 %
Maskinleie	100,8 %	103,0 %
Jordleie	100,8 %	103,0 %
Forsikring	100,8 %	103,0 %
Elektrisk kraft	75,3 %	115,3 %
Adm. og andre faste kostnader	100,8 %	103,0 %
Sum faste kostnader		

Avskrivninger, mask. og redsk.	103,2 S	103,2 S
Avskrivninger, traktorer	101,5 S	101,4 S
Avskrivninger, skurtresker	101,7 S	101,6 S
Avskrivninger, yrkesbil	101,4 S	101,3 S
Avskrivninger, driftsbygninger	105,1 S	105,3 S
Avskrivninger, jord, veger, vann.	104,5 S	104,6 S
Avskrivninger, kontormaskiner	101,5 S	101,6 S
Sum avskrivninger		

KOSTNADER I ALT

RESULTATREGNING

Inntekter i alt		
-Kostnader i alt		
=Driftsoverskudd		
+Leid arbeid	105,5 S	106,0 S
-Jordbrukets rentekostnader	134,0 %	114,6 %
-Jordbrukets andel av kår	100,8 %	103,0 %
=Vederlag til arbeid og egenkapital, per årsverk		
=Vederlag til arbeid og egenkapital, per årsverk, inklusive produktivitetsendringer		

8.2 Årgangsindekser

Avskrivningene framregnes med årgangsindeksene for maskiner og redskaper (20 år), traktor (20 år), skurtresker (20 år), yrkesbil (15 år) og byggekostnadsindeksen som brukes i totalkalkylen for driftsbygninger (50 år). Avskrivninger for «Jord, veger, vannanlegg og grøfter» framregnes med årgangsindeksen for grøfter, fordi nesten hele avskrivningsbeløpet er

knyttet til grøfter (33 år). Avskrivninger kontormaskiner framregnes med konsumprisindeksen (5 år). Det brukes samme antall avskrivningsår som i totalkalkylen.

Begrepet årgangsindeks fortjener en nærmere forklaring. En bruker kontormaskiner og konsumprisindeksen som eksempel.

Tabell 23. Eksempel på årgangsindeks, konsumprisindeksen for avskrivning over 5 år

År	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Indeks	300,3	304,1	311,6	313,0	318,0	325,1	327,6	337,5
Årgangsindeks						311,88	316,71	321,65
Relativ årgangsindeks/framregningsfaktor						1	1,015	1,031

Årgangsindeksen for 2006 framkommer som summen av indeksen for de fire årene 2002 - 2005 pluss halvparten av indeksen for det første året (2001) og halvparten av indeksen for det siste året (2006) dividert på 5 år. Tilsvarende regnes indeksen for år 2007 ut på grunnlag av konsumprisindeksen for årene 2002 – 2007 og for 2008 for årene 2003 – 2008.

8.3 Leid arbeid

For arbeidslønningene følger en vanligvis utviklingen i lønnstariffen for jordbruksarbeidere med minst 4 års praksis. I år er det brukt beregnet årslønnsvekst for industriarbeidere i NHO-bedrifter fra Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene. Dette gir følgende utvikling:

$$2006 = 100,0 \quad 2007 = 105,5 \quad 2008 = 111,8$$

For 2008 er det da brukt et anslag for lønnsutviklingen på 6,0 prosent som er det samme anslaget som Statistisk sentralbyrå bruker.

Kostnader til leid arbeid inngår i «kostnader i alt» i referansebruksberegningene. I resultatberegningen blir førte kostnader til leid arbeid lagt til driftsoverskuddet igjen for å kunne beregne vederlag til arbeid og egenkapital.

8.4 Tilskudd

Prinsippet for framregning av tilskudd er at en aksepterer de gjennomsnittlige tilskudd en får fram i regnskapsåret (basisåret). For framregningen er hvert referansebruk plassert til bestemte soner, og regnet fram med satsendringene som gjelder den valgte geografiske soneplasseringen. Det er gjort en sideberegning av tilskudd for de tre årene gitt den valgte sonen. Framregningen av tilskuddene i selve referansebruksberegningene baseres så på den samme absolutte endringen. Framregningen av tilskuddene skal reflektere de regnskapsresultatene en forventer å få i de to framregningsårene.

9 BEREGNINGSRESULTATER

Resultater fra referansebruksberegningene 2006-2008 er presentert nedenfor.

9.1 Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk

«Vederlag til arbeid og egenkapital» skal dekke godtgjøring til alt arbeid og godtgjøring til egenkapital.

Inntektsfradraget ved skatteligningen var nytt fra og med 2000. Inntektsfradraget er ikke regnet inn i referansebruksberegningene.

I 2006 var maksimalt fradrag 71 500 kroner ved en jordbruksinntekt på minst 222 800 kroner. Ved jordbruksoppgjøret 2006 ble det generelle fradraget hevet fra 36 000 til 45 000 kroner og maksimalt fradrag hevet til 142 000 kroner som oppnås ved en jordbruksinntekt på minst 348 100 kroner. For 2008 er det generelle fradraget hevet til 54 200 kroner som oppnås ved en jordbruksinntekt på 328 600 kroner. Inntektsverdien per bruk før skatt for bruk med maksimalt jordbruksfradrag blir omtrent 29 900 kroner i 2006 og omtrent 59 300 kroner i 2007 og i 2008 forutsatt 33 prosent marginalsatt.

Tabellene nedenfor viser det beregnede vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for de enkelte referansebruk.

**Tabell 24. Vederlag til arbeid og egenkapital, kroner per årsverk¹.
Framregning inklusive produktivetsendringer**

			2006	2007	2008
1	Melk og storfeslakt. 18 årskyr	Landet	163 200	181 500	176 600
2	Korn. 336 dekar korn	Landet	179 700	202 200	169 800
3	Sau. 129 vinterföra sauer	Landet	114 900	142 200	152 200
4	Melkeproduksjon geit. 80 årsgeiter	Landet	174 000	173 900	177 200
5	Svin og korn. 44 avlssvin + 333 dekar korn	Landet	217 900	291 000	295 800
6	Egg og planteprodukter. 4551 høner + 151 dekar korn	Landet	190 400	247 000	207 500
7	Poteter og korn. 79 dekar poteter + 283 dekar korn	Landet	194 500	220 100	197 500
8	Storfeslakt/ammeku. 17 ammekyr	Landet	86 600	106 800	106 000
9	Frukt/bær og sau. 39 dekar frukt + 13 vinterföra sauer	Landet	169 800	194 600	223 400
10	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 80311 fjørfeslakt	Landet	276 400	306 800	285 300

**Tabell 25. Vederlag til arbeid og egenkapital, kroner per årsverk¹.
Framregning inklusive produktivetsendringer**

			2006	2007	2008
11	Økologisk melk og storfeslakt. 19 årskyr	Landet	164 800	189 800	189 900
12	Melk og storfeslakt. <15 årskyr (12)	Landet	133 900	148 500	145 900
13	Melk og storfeslakt. >15 årskyr (22)	Landet	177 900	195 900	188 900
14	Melk (de 40 største brukene). 35 årskyr	Landet	185 400	207 900	197 100
15	Melk og storfeslakt. 20 årskyr	Østlandets flatbygder	163 300	182 800	177 100
16	Melk og storfeslakt. 16 årskyr	Østlandets a. bygder	151 600	170 300	167 100
17	Melk og storfeslakt. 30 årskyr	Agder og Rog., Jæren	184 200	208 100	199 400
18	Melk og storfeslakt. 17 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	147 800	162 200	158 200
19	Melk og storfeslakt. 18 årskyr	Vestlandet	162 200	179 500	176 000
20	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Trøndelag	168 900	187 500	184 800
21	Melk og storfeslakt. 17 årskyr	Nord-Norge	169 700	184 700	177 500
22	Korn. <400 dekar korn (234 dekar korn)	Østlandet	107 500	125 100	92 600
23	Korn. >400 dekar korn (659 dekar korn)	Østlandet	300 400	335 000	301 000
24	Korn og korn/svin. 289 daa + 22 avlssv.	Trøndelag	208 500	264 000	269 800
25	Sau. 103 vinterföra sauer	Vestlandet	89 400	111 400	115 300
26	Sau. 146 vinterföra sauer	Nord-Norge	177 800	212 200	228 500
27	Sau(de 25 største brukene). 205 v.f.sauer	Landet	164 200	200 500	217 800

¹ Jordbruksfradrag ved skatteligningen er ikke regnet inn

Tabell 26. Resultatregning for hvert referansebruk. Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk

	Landet 388 bruk		
	2006	2007	2008
01 Melk og storfeslakt, 18 årskyr.			
Inntekter i alt	920792	972115	1003189
- Kostnader i alt	669452	682532	720971
= Driftsoverskudd	251340	289583	282218
+ Leid arbeid	77125	81367	86226
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	25596	34290	39298
- Jordbr. andel av kår	3005	3028	3119
= Vederl. arb. og egenkap.	299864	333632	326027
/ Antall årsverk	1,837	1,837	1,837
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	163200	181578	177439
+ Produktivitetsendringer	0	-100	-800
= Vederl. inkl. prod.endr.	163200	181478	176639
02 Korn, 336 dekar korn.			
Inntekter i alt	429525	447142	450607
- Kostnader i alt	324920	329124	349332
= Driftsoverskudd	104605	118018	101275
+ Leid arbeid	7943	8380	8880
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	14747	19756	22641
- Jordbr. andel av kår	2945	2968	3056
= Vederl. arb. og egenkap.	94856	103674	84458
/ Antall årsverk	0,528	0,528	0,528
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	179681	196385	159985
+ Produktivitetsendringer	0	5800	9800
= Vederl. inkl. prod.endr.	179681	202185	169785
03 Sau, 129 vinterfôra sauer.			
Inntekter i alt	411337	441437	460515
- Kostnader i alt	305567	311984	329619
= Driftsoverskudd	105770	129453	130896
+ Leid arbeid	37984	40073	42466
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	8467	11343	13000
- Jordbr. andel av kår	1584	1596	1644
= Vederl. arb. og egenkap.	133703	156587	158718
/ Antall årsverk	1,164	1,164	1,164
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	114896	134561	136393
+ Produktivitetsendringer	0	7600	15800
= Vederl. inkl. prod.endr.	114896	142161	152193

04 Melkeproduksjon geit, 80 årsgeiter.		Landet	24 bruk
	2006	2007	2008
Inntekter i alt	638568	647509	675520
- Kostnader i alt	398822	406786	429302
= Driftsoverskudd	239746	240723	246218
+ Leid arbeid	59945	63242	67019
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	12596	16875	19339
- Jordbr. andel av kår	1141	1150	1184
= Vederl. arb. og egenkap.	285954	285940	292714
/ Antall årsverk	1,643	1,643	1,643
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	174006	173997	178119
+ Produktivitetsendringer	0	-100	-900
= Vederl. inkl. prod.endr.	174006	173897	177219

05 Svin og korn, 44 avlssvin + 333 dekar korn.		Landet	40 bruk
	2006	2007	2008
Inntekter i alt	1873712	2028583	2118380
- Kostnader i alt	1524242	1549826	1630459
= Driftsoverskudd	349470	478757	487921
+ Leid arbeid	66505	70163	74353
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	56700	75960	87053
- Jordbr. andel av kår	3166	3190	3286
= Vederl. arb. og egenkap.	356109	469770	471935
/ Antall årsverk	1,634	1,634	1,634
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	217917	287471	288796
+ Produktivitetsendringer	0	3500	7000
= Vederl. inkl. prod.endr.	217917	290971	295796

06 Egg og planteprod., 4551 høner + 151 daa korn.		Landet	13 bruk
	2006	2007	2008
Inntekter i alt	1297861	1405292	1410771
- Kostnader i alt	1064874	1088088	1146080
= Driftsoverskudd	232987	317204	264691
+ Leid arbeid	72022	75983	80521
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	47322	63396	72655
- Jordbr. andel av kår	1515	1527	1572
= Vederl. arb. og egenkap.	256172	328264	270985
/ Antall årsverk	1,345	1,345	1,345
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	190426	244016	201437
+ Produktivitetsendringer	0	3000	6100
= Vederl. inkl. prod.endr.	190426	247016	207537

07 Poteter og korn, 79 daa poteter+283 daa korn.		Landet	15 bruk
	2006	2007	2008
Inntekter i alt	757038	788194	793895
- Kostnader i alt	569710	578705	612320
= Driftsoverskudd	187328	209489	181575
+ Leid arbeid	30875	32573	34518
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	10573	14164	16233
- Jordbr. andel av kår	3778	3807	3921
= Vederl. arb. og egenkap.	203852	224091	195939
/ Antall årsverk	1,048	1,048	1,048
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	194471	213779	186922
+ Produktivitetsendringer	0	6300	10600
= Vederl. inkl. prod.endr.	194471	220079	197522

08 Storfeslakt/ammeku, 17 ammekyr.	Landet 45 bruk		
	2006	2007	2008
Inntekter i alt	508820	538605	557738
- Kostnader i alt	420176	428988	452929
= Driftsoverskudd	88644	109617	104809
+ Leid arbeid	27710	29234	30980
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	21232	28444	32598
- Jordbr. andel av kår	3892	3922	4039
= Vederl. arb. og egenkap.	91230	106485	99152
/ Antall årsverk	1,054	1,054	1,054
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	86584	101062	94103
+ Produktivitetsendringer	0	5700	11900
= Vederl. inkl. prod.endr.	86584	106762	106003

09 Frukt/bær og sau, 39 dekar frukt+13 v.f.sauer.	Landet 23 bruk		
	2006	2007	2008
Inntekter i alt	519375	547576	588918
- Kostnader i alt	326566	335468	353552
= Driftsoverskudd	192809	212108	235366
+ Leid arbeid	112848	119055	126164
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	4129	5532	6339
- Jordbr. andel av kår	1495	1506	1552
= Vederl. arb. og egenkap.	300033	324125	353639
/ Antall årsverk	1,767	1,767	1,767
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	169752	183383	200081
+ Produktivitetsendringer	0	11200	23300
= Vederl. inkl. prod.endr.	169752	194583	223381

10 Fjørfekjøtt og planteprod., 80311 fjørfeslakt.	Landet 16 bruk		
	2006	2007	2008
Inntekter i alt	2133140	2224535	2288333
- Kostnader i alt	1773034	1817091	1910483
= Driftsoverskudd	360106	407444	377850
+ Leid arbeid	60388	63709	67514
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	46291	62015	71072
- Jordbr. andel av kår	3259	3284	3382
= Vederl. arb. og egenkap.	370944	405854	370910
/ Antall årsverk	1,342	1,342	1,342
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	276410	302424	276385
+ Produktivitetsendringer	0	4400	8900
= Vederl. inkl. prod.endr.	276410	306824	285285

11 Økologisk melk og storfeslakt, 19 årskyr.	Landet 30 bruk		
	2006	2007	2008
Inntekter i alt	912052	977520	1013130
- Kostnader i alt	658939	671904	706123
= Driftsoverskudd	253113	305616	307007
+ Leid arbeid	91846	96898	102684
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	28853	38654	44299
- Jordbr. andel av kår	2612	2632	2711
= Vederl. arb. og egenkap.	313494	361228	362681
/ Antall årsverk	1,902	1,902	1,902
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	164832	189930	190694
+ Produktivitetsendringer	0	-100	-800
= Vederl. inkl. prod.endr.	164832	189830	189894

12 Melk og storfeslakt, <15 årskyr (12).	Landet 146 bruk		
	2006	2007	2008
Inntekter i alt	646423	681137	704403
- Kostnader i alt	471581	480497	507481
= Driftsoverskudd	174842	200640	196922
+ Leid arbeid	59647	62928	66685
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	15873	21265	24370
- Jordbr. andel av kår	1861	1875	1931
= Vederl. arb. og egenkap.	216755	240428	237306
/ Antall årsverk	1,618	1,618	1,618
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	133929	148556	146627
+ Produktivitetsendringer	0	-100	-700
= Vederl. inkl. prod.endr.	133929	148456	145927

13 Melk og storfeslakt, >15 årskyr (22).	Landet 242 bruk		
	2006	2007	2008
Inntekter i alt	1086542	1143683	1177576
- Kostnader i alt	788827	804420	849768
= Driftsoverskudd	297715	339263	327808
+ Leid arbeid	87670	92492	98015
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	31455	42139	48294
- Jordbr. andel av kår	3695	3723	3835
= Vederl. arb. og egenkap.	350235	385893	373694
/ Antall årsverk	1,969	1,969	1,969
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	177865	195974	189779
+ Produktivitetsendringer	0	-100	-900
= Vederl. inkl. prod.endr.	177865	195874	188879

14 Melk, 40 største melkebrukene, 35 årskyr.	Landet 40 bruk		
	2006	2007	2008
Inntekter i alt	1532422	1618542	1665556
- Kostnader i alt	1175293	1198264	1265453
= Driftsoverskudd	357129	420278	400103
+ Leid arbeid	125412	132310	140211
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	53645	71867	82363
- Jordbr. andel av kår	4063	4094	4217
= Vederl. arb. og egenkap.	424833	476627	453734
/ Antall årsverk	2,292	2,292	2,292
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	185387	207989	197999
+ Produktivitetsendringer	0	-100	-900
= Vederl. inkl. prod.endr.	185387	207889	197099

15 Melk og storfeslakt, 20 årskyr.	Østl. flatbygder 29 bruk		
	2006	2007	2008
Inntekter i alt	1051283	1109000	1144140
- Kostnader i alt	803540	818116	862748
= Driftsoverskudd	247743	290884	281392
+ Leid arbeid	100277	105792	112110
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	32286	43253	49570
- Jordbr. andel av kår	2243	2260	2328
= Vederl. arb. og egenkap.	313491	351163	341604
/ Antall årsverk	1,920	1,920	1,920
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	163295	182918	177939
+ Produktivitetsendringer	0	-100	-800
= Vederl. inkl. prod.endr.	163295	182818	177139

16 Melk og storfeslakt, 16 årskyr.	Østl. andre bygder	71 bruk	
	2006	2007	2008
Inntekter i alt	831441	878582	907933
- Kostnader i alt	609514	621176	656233
= Driftsoverskudd	221927	257406	251700
+ Leid arbeid	71253	75172	79661
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	16898	22638	25944
- Jordbr. andel av kår	4412	4446	4579
= Vederl. arb. og egenkap.	271870	305494	300838
/ Antall årsverk	1,793	1,793	1,793
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	151632	170386	167789
+ Produktivitetsendringer	0	-100	-700
= Vederl. inkl. prod.endr.	151632	170286	167089

17 Melk og storfeslakt, 30 årskyr.	Agder/Rogal. Jæren	24 bruk	
	2006	2007	2008
Inntekter i alt	1237341	1309937	1349728
- Kostnader i alt	921995	938439	990710
= Driftsoverskudd	315346	371498	359018
+ Leid arbeid	87943	92780	98320
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	42007	56276	64494
- Jordbr. andel av kår	3442	3468	3572
= Vederl. arb. og egenkap.	357840	404534	389272
/ Antall årsverk	1,943	1,943	1,943
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	184160	208191	200337
+ Produktivitetsendringer	0	-100	-900
= Vederl. inkl. prod.endr.	184160	208091	199437

18 Melk og storfesl., 17 årskyr.	Agder/Rogal.a.bygder	42 bruk	
	2006	2007	2008
Inntekter i alt	865095	911232	943979
- Kostnader i alt	655026	669659	707365
= Driftsoverskudd	210069	241573	236614
+ Leid arbeid	80779	85222	90311
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	31245	41858	47971
- Jordbr. andel av kår	1672	1685	1735
= Vederl. arb. og egenkap.	257931	283252	277219
/ Antall årsverk	1,745	1,745	1,745
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	147836	162349	158891
+ Produktivitetsendringer	0	-100	-700
= Vederl. inkl. prod.endr.	147836	162249	158191

19 Melk og storfeslakt, 18 årskyr.	Vestlandet	68 bruk	
	2006	2007	2008
Inntekter i alt	843793	890197	920523
- Kostnader i alt	595932	607615	642423
= Driftsoverskudd	247861	282582	278100
+ Leid arbeid	61041	64398	68244
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	21851	29273	33548
- Jordbr. andel av kår	3001	3024	3115
= Vederl. arb. og egenkap.	284050	314683	309681
/ Antall årsverk	1,752	1,752	1,752
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	162151	179638	176783
+ Produktivitetsendringer	0	-100	-800
= Vederl. inkl. prod.endr.	162151	179538	175983

20 Melk og storfeslakt 19 årskyr.	Trøndelag 84 bruk		
	2006	2007	2008
Inntekter i alt	921267	973062	1006287
- Kostnader i alt	652420	665389	702936
= Driftsoverskudd	268847	307673	303351
+ Leid arbeid	78178	82478	87403
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	21995	29466	33769
- Jordbr. andel av kår	3973	4004	4123
= Vederl. arb. og egenkap.	321057	356681	352862
/ Antall årsverk	1,901	1,901	1,901
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	168905	187647	185637
+ Produktivitetsendringer	0	-100	-800
= Vederl. inkl. prod.endr.	168905	187547	184837

21 Melk og storfeslakt, 17 årskyr.	Nord-Norge 70 bruk		
	2006	2007	2008
Inntekter i alt	957541	1005419	1033973
- Kostnader i alt	688617	701925	741519
= Driftsoverskudd	268924	303494	292454
+ Leid arbeid	81950	86457	91620
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	31997	42866	49126
- Jordbr. andel av kår	836	842	868
= Vederl. arb. og egenkap.	318041	346243	334080
/ Antall årsverk	1,874	1,874	1,874
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	169738	184790	178298
+ Produktivitetsendringer	0	-100	-800
= Vederl. inkl. prod.endr.	169738	184690	177498

22 Korn, <400 dekar korn (234 dekar korn).	Østlandet 57 bruk		
	2006	2007	2008
Inntekter i alt	298163	311062	314015
- Kostnader i alt	242277	245293	259998
= Driftsoverskudd	55886	65769	54017
+ Leid arbeid	2741	2892	3064
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	12639	16932	19405
- Jordbr. andel av kår	2533	2552	2629
= Vederl. arb. og egenkap.	43455	49177	35047
/ Antall årsverk	0,404	0,404	0,404
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	107472	121624	86678
+ Produktivitetsendringer	0	3500	5900
= Vederl. inkl. prod.endr.	107472	125124	92578

23 Korn, >400 dekar korn (659 dekar korn).	Østlandet 19 bruk		
	2006	2007	2008
Inntekter i alt	861338	894415	900566
- Kostnader i alt	611693	620001	659567
= Driftsoverskudd	249645	274414	240999
+ Leid arbeid	24824	26189	27753
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	14285	19137	21932
- Jordbr. andel av kår	3917	3947	4065
= Vederl. arb. og egenkap.	256267	277519	242755
/ Antall årsverk	0,853	0,853	0,853
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	300389	325300	284551
+ Produktivitetsendringer	0	9700	16400
= Vederl. inkl. prod.endr.	300389	335000	300951

24 Korn og korn/svin, 289 daa korn+22 avlssvin.	Tr.lag	25 bruk	
	2006	2007	2008
Inntekter i alt	983235	1061857	1110076
- Kostnader i alt	750397	761792	802299
= Driftsoverskudd	232838	300065	307777
+ Leid arbeid	34792	36706	38897
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	36389	48749	55869
- Jordbr. andel av kår	4311	4344	4474
= Vederl. arb. og egenkap.	226930	283678	286331
/ Antall årsverk	1,088	1,088	1,088
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	208509	260650	263088
+ Produktivitetsendringer	0	3300	6700
= Vederl. inkl. prod.endr.	208509	263950	269788

25 Sau, 103 vinterfôra sauer.	Vestlandet	16 bruk	
	2006	2007	2008
Inntekter i alt	299585	322344	331528
- Kostnader i alt	228997	234138	246848
= Driftsoverskudd	70588	88206	84680
+ Leid arbeid	33753	35609	37736
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	6511	8723	9997
- Jordbr. andel av kår	1650	1663	1712
= Vederl. arb. og egenkap.	96180	113429	110707
/ Antall årsverk	1,075	1,075	1,075
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	89442	105482	102951
+ Produktivitetsendringer	0	5900	12300
= Vederl. inkl. prod.endr.	89442	111382	115251

26 Sau, 146 vinterfôra sauer.	Nord-Norge	16 bruk	
	2006	2007	2008
Inntekter i alt	494401	527814	549936
- Kostnader i alt	331574	339010	358402
= Driftsoverskudd	162827	188804	191534
+ Leid arbeid	49148	51851	54947
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	8321	11147	12775
- Jordbr. andel av kår	208	210	216
= Vederl. arb. og egenkap.	203446	229298	233490
/ Antall årsverk	1,144	1,144	1,144
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	177810	200405	204069
+ Produktivitetsendringer	0	11800	24400
= Vederl. inkl. prod.endr.	177810	212205	228469

27 Sau, 25 største sauebrukene, 205 v.f.sauer.	Landet	25 bruk	
	2006	2007	2008
Inntekter i alt	627797	674785	708143
- Kostnader i alt	427148	435626	460617
= Driftsoverskudd	200649	239159	247526
+ Leid arbeid	47318	49920	52902
- Jordbr. andel av gjeldsrenter	17068	22866	26205
- Jordbr. andel av kår	2488	2507	2582
= Vederl. arb. og egenkap.	228411	263706	271641
/ Antall årsverk	1,391	1,391	1,391
= Vederl. arb. og egenk. pr. årsverk	164232	189609	195315
+ Produktivitetsendringer	0	10900	22500
= Vederl. inkl. prod.endr.	164232	200509	217815

I tabellene som følger er nivå og utvikling på tilskuddsdelen av de totale inntektene på hvert referansebruk presentert. Tabell 27 og 28 viser sum tilskudd per bruk, mens tabell 29 og 30 viser det samme per årsverk. Det totale tilskuddsnivået er vist i den første kolonnen, dvs. for basisåret. For de senere årene er endringene vist.

Tabell 27. Endring i sum tilskudd, kroner per bruk

		Sum tilskudd 2006	Endring 2006-2007	Endring 2006-2008	Endring 2007-2008
1	Melk og storfeslakt. 18 årskyr, landet	333 755	18 801	35 390	16 589
2	Korn. 336 dekar korn, landet	132 779	8 741	11 684	2 944
3	Sau. 129 vinterfôra sauer, landet	234 837	12 834	28 409	15 575
4	Melkeproduksjon geit. 80 årsgreit., landet	401 677	15 920	41 088	25 169
5	Svin/korn.44 avlss.+333 daa korn, landet	211 057	14 872	24 350	9 478
6	Egg/pl.prod.4551 høn.+151 daa k. landet	162 326	5 608	10 272	4 664
7	Potet/korn. 79 daa p.+283 daa k., landet	117 742	6 894	9 297	2 403
8	Storfeslakt/ammeku.17 ammekyr, landet	235 366	18 214	25 549	7 336
9	Frukt/bær/sau. 39 daa fr.+13 vfs., landet	139 383	14 235	30 606	16 371
10	Fjørfekjøtt/pl.prod. 80311 fj.slakt, landet	132 128	6 759	13 694	6 936

Tabell 28. Endring i sum tilskudd, kroner per bruk

		Sum tilskudd 2006	Endring 2006-2007	Endring 2006-2008	Endring 2007-2008
11	Økologisk melk og storfeslakt. 19 årskyr	351 071	37 426	61 777	24 352
12	Melk og storfeslakt. <15 årskyr (12)	277 178	14 362	28 698	14 337
13	Melk og storfeslakt. >15 årskyr (22)	367 894	18 553	34 619	16 066
14	Melk (de 40 største brukene). 35 årskyr	401 675	23 656	43 003	19 347
15	Melk og storfeslakt. 20 årskyr, Østl.fl.b.	315 753	20 167	38 716	18 550
16	Melk og storfeslakt. 16 årskyr, Østl.a.b	326 791	19 376	36 005	16 629
17	Melk og storfeslakt. 30 årskyr, Jæren	272 097	19 517	36 057	16 540
18	Melk og storfeslakt. 17 årskyr, A/R.a.b	302 866	16 221	34 529	18 308
19	Melk og storfeslakt. 18 årskyr, Vestl.	303 570	16 229	33 330	17 101
20	Melk og storfeslakt. 19 årskyr, Tr.lag	322 850	19 569	38 040	18 471
21	Melk og storfeslakt. 17 årskyr, Nord-N	430 382	17 733	32 966	15 233
22	Korn. <400 dekar korn (234), Østlandet	91 235	6 441	8 863	2 422
23	Korn. >400 dekar korn (659), Østlandet	243 476	15 221	20 762	5 541
24	Korn/svin. 289 daa+22 avlssvin, Tr.lag	186 348	13 136	24 635	11 499
25	Sau. 103 vinterfôra sauer, Vestlandet	188 916	11 889	18 980	7 091
26	Sau. 146 vinterfôra sauer, Nord-Norge	301 113	13 597	31 975	18 378
27	Sau (de 25 største). 205 vinterfôra sauer	329 442	16 843	44 383	27 540

Tabell 29. Endring i sum tilskudd, kroner per årsverk

		Sum tilskudd 2006	Endring 2006-2007	Endring 2006-2008	Endring 2007-2008
1	Melk og storfeslakt. 18 årskyr, landet	181 645	10 232	19 261	9 028
2	Korn. 336 dekar korn, landet	251 517	16 557	22 133	5 576
3	Sau. 129 vinterfôra sauer, landet	201 805	11 029	24 413	13 384
4	Melkeproduksjon geit. 80 årsgreit., landet	244 424	9 687	25 003	15 315
5	Svin/korn.44 avlss.+333 daa korn, landet	129 154	9 101	14 901	5 800
6	Egg/pl.prod.4551 høn.+151 daa k. landet	120 665	4 168	7 636	3 467
7	Potet/korn. 79 daa p.+283 daa k., landet	112 324	6 577	8 869	2 292
8	Storfeslakt/ammeku.17 ammekyr, landet	223 380	17 286	24 248	6 962
9	Frukt/bær/sau. 39 daa fr.+13 vfs., landet	78 860	8 054	17 316	9 262
10	Fjørtekjøtt/pl.prod. 80311 fj.slakt, landet	98 456	5 036	10 204	5 168

Tabell 30. Endring i sum tilskudd, kroner per årsverk

		Sum tilskudd 2006	Endring 2006-2007	Endring 2006-2008	Endring 2007-2008
11	Økologisk melk og storfeslakt. 19 årskyr	184 590	19 678	32 482	12 804
12	Melk og storfeslakt. <15 årskyr (12)	171 264	8 874	17 732	8 858
13	Melk og storfeslakt. >15 årskyr (22)	186 833	9 422	17 581	8 159
14	Melk (de 40 største brukene). 35 årskyr	175 282	10 323	18 765	8 442
15	Melk og storfeslakt. 20 årskyr, Østl.fl.b.	164 473	10 505	20 167	9 662
16	Melk og storfeslakt. 16 årskyr, Østl.a.b	182 264	10 807	20 081	9 274
17	Melk og storfeslakt. 30 årskyr, Jæren	140 033	10 044	18 556	8 512
18	Melk og storfeslakt. 17 årskyr, A/R.a.b	173 590	9 297	19 791	10 493
19	Melk og storfeslakt. 18 årskyr, Vestl.	173 294	9 264	19 027	9 762
20	Melk og storfeslakt. 19 årskyr, Tr.lag	169 848	10 295	20 013	9 718
21	Melk og storfeslakt. 17 årskyr, Nord-N	229 695	9 464	17 594	8 130
22	Korn. <400 dekar korn (234), Østlandet	225 642	15 929	21 919	5 990
23	Korn. >400 dekar korn (659), Østlandet	285 396	17 841	24 336	6 495
24	Korn/svin. 289 daa+22 avlssvin, Tr.lag	171 221	12 070	22 635	10 566
25	Sau. 103 vinterfôra sauer, Vestlandet	175 680	11 056	17 651	6 594
26	Sau. 146 vinterfôra sauer, Nord-Norge	263 171	11 883	27 946	16 063
27	Sau (de 25 største). 205 vinterfôra sauer	236 875	12 110	31 912	19 802

De to tabellene nedenfor viser antatt inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget for det enkelte referansebruk for årene 2006 - 2008.

Beregningen tar utgangspunkt i driftsoverskuddet på referansebrukene det enkelte år og reglene for beregning av jordbruksfradraget det enkelte år og er omregnet til verdi før skatt med skatteprosent 33 på alle bruk (jf. utredning nr. 1/2008 kapittel 1.9).

Tabell 31. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kroner per bruk

			2006	2007	2008
1	Melk og storfeslakt. 18 årskyr	Landet	29 900	51 500	53 100
2	Korn. 336 dekar korn	Landet	20 500	28 600	28 900
3	Sau. 129 vinterfôra sauer	Landet	20 600	30 100	32 900
4	Melkeproduksjon geit. 80 årsgreier	Landet	29 900	45 000	48 300
5	Svin og korn. 44 avlssvin + 333 dekar korn	Landet	29 900	59 300	59 300
6	Egg og planteprodukter. 4551 høner + 151 dekar korn	Landet	29 900	55 200	50 800
7	Poteter og korn. 79 dekar poteter + 283 dekar korn	Landet	27 100	40 800	39 700
8	Storfeslakt/ammeku. 17 ammekyr	Landet	19 200	27 400	29 400
9	Frukt/bær og sau. 39 dekar frukt + 13 vinterfôra sauer	Landet	27 500	41 200	46 900
10	Fjorfekjøtt og planteprodukter. 80311 fjorfeslakt	Landet	29 900	59 300	59 300

Tabell 32. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget. Kroner per bruk

			2006	2007	2008
11	Økologisk melk og storfeslakt. 19 årskyr	Landet	29 900	53 700	56 500
12	Melk og storfeslakt. <15 årskyr (12)	Landet	26 100	39 600	41 700
13	Melk og storfeslakt. >15 årskyr (22)	Landet	29 900	58 200	59 200
14	Melk (de 40 største brukene). 35 årskyr	Landet	29 900	59 300	59 300
15	Melk og storfeslakt. 20 årskyr	Østlandets flatbygder	29 900	51 700	53 000
16	Melk og storfeslakt. 16 årskyr	Østlandets a. bygder	29 800	47 200	49 100
17	Melk og storfeslakt. 30 årskyr	Agder og Rog., Jæren	29 900	59 300	59 300
18	Melk og storfeslakt. 17 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	28 900	45 100	47 000
19	Melk og storfeslakt. 18 årskyr	Vestlandet	29 900	50 600	52 600
20	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Trøndelag	29 900	53 900	56 000
21	Melk og storfeslakt. 17 årskyr	Nord-Norge	29 900	53 400	54 500
22	Korn. <400 dekar korn (234 dekar korn)	Østlandet	16 600	21 600	22 600
23	Korn. >400 dekar korn (659 dekar korn)	Østlandet	29 900	49 500	47 600
24	Korn og korn/svin. 289 daa + 22 avlssv.	Trøndelag	29 900	52 900	56 600
25	Sau. 103 vinterfôra sauer	Vestlandet	17 800	24 600	26 700
26	Sau. 146 vinterfôra sauer	Nord-Norge	25 100	38 000	41 000
27	Sau(de 25 største brukene). 205 v.f.sauer	Landet	28 100	44 800	48 500

I de to tabellene nedenfor er beregnet utslag av jordbruksfradraget på vederlag til arbeid og egenkapital vist per årsverk.

**Tabell 33. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget.
Kroner per årsverk**

			2006	2007	2008
1	Melk og storfeslakt. 18 årskyr	Landet	16 300	28 000	28 900
2	Korn. 336 dekar korn	Landet	38 800	54 100	54 800
3	Sau. 129 vinterføra sauer	Landet	17 700	25 900	28 300
4	Melkeproduksjon geit. 80 årsgeiter	Landet	18 200	27 400	29 400
5	Svin og korn. 44 avlssvin + 333 dekar korn	Landet	18 300	36 300	36 300
6	Egg og planteprodukter. 4551 høner + 151 dekar korn	Landet	22 200	41 000	37 800
7	Poteter og korn. 79 dekar poteter + 283 dekar korn	Landet	25 800	38 900	37 900
8	Storfeslakt/ammeku. 17 ammekyr	Landet	18 200	26 000	27 900
9	Frukt/bær og sau. 39 dekar frukt + 13 vinterføra sauer	Landet	15 600	23 300	26 500
10	Fjørfekjøtt og planteprodukter. 80311 fjørfeslakt	Landet	22 300	44 200	44 200

**Tabell 34. Beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget.
Kroner per årsverk**

			2006	2007	2008
11	Økologisk melk og storfeslakt. 19 årskyr	Landet	15 700	28 200	29 700
12	Melk og storfeslakt. <15 årskyr (12)	Landet	16 100	24 500	25 800
13	Melk og storfeslakt. >15 årskyr (22)	Landet	15 200	29 500	30 100
14	Melk (de 40 største brukene). 35 årskyr	Landet	13 000	25 900	25 900
15	Melk og storfeslakt. 20 årskyr	Østlandets flatbygder	15 600	26 900	27 600
16	Melk og storfeslakt. 16 årskyr	Østlandets a. bygder	16 600	26 300	27 400
17	Melk og storfeslakt. 30 årskyr	Agder og Rog., Jæren	15 400	30 500	30 500
18	Melk og storfeslakt. 17 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	16 500	25 800	27 000
19	Melk og storfeslakt. 18 årskyr	Vestlandet	17 100	28 900	30 000
20	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Trøndelag	15 700	28 400	29 400
21	Melk og storfeslakt. 17 årskyr	Nord-Norge	15 900	28 500	29 100
22	Korn. <400 dekar korn (234 dekar korn)	Østlandet	41 100	53 400	55 800
23	Korn. >400 dekar korn (659 dekar korn)	Østlandet	35 000	58 000	55 800
24	Korn og korn/svin. 289 daa + 22 avlssv.	Trøndelag	27 500	48 600	52 000
25	Sau. 103 vinterføra sauer	Vestlandet	16 500	22 900	24 900
26	Sau. 146 vinterføra sauer	Nord-Norge	22 000	33 200	35 800
27	Sau(de 25 største brukene). 205 v.f.sauer	Landet	20 200	32 200	34 900

Tabellene nedenfor viser det beregnede vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk inklusive beregnet utslag av jordbruksfradraget for de enkelte referansebruk.

Tabell 35. Vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive produktivitetsendringer

			2006	2007	2008
1	Melk og storfeslakt. 18 årskyr	Landet	179 500	209 500	205 600
2	Korn. 336 dekar korn	Landet	218 500	256 300	224 600
3	Sau. 129 vinterfôra sauer	Landet	132 600	168 000	180 500
4	Melkeproduksjon geit. 80 årsgaier	Landet	192 200	201 300	206 600
5	Svin og korn. 44 avlssvin + 333 dekar korn	Landet	236 200	327 300	332 100
6	Egg og planteprodukter. 4551 høner + 151 dekar korn	Landet	212 600	288 100	245 300
7	Poteter og korn. 79 dekar poteter + 283 dekar korn	Landet	220 300	259 000	235 400
8	Storfeslakt/ammeku. 17 ammekyr	Landet	104 800	132 800	133 900
9	Frukt/bær og sau. 39 dekar frukt + 13 vinterfôra sauer	Landet	185 300	217 900	249 900
10	Fjørfe kjøtt og planteprodukter. 80311 fjørfe slakt	Landet	298 700	351 000	329 500

Tabell 36. Vederlag til arbeid og egenkapital inklusive beregnet inntektsverdi før skatt av jordbruksfradraget, kroner per årsverk. Framregning inklusive produktivitetsendringer

			2006	2007	2008
11	Økologisk melk og storfeslakt. 19 årskyr	Landet	180 500	218 000	219 600
12	Melk og storfeslakt. <15 årskyr (12)	Landet	150 000	172 900	171 700
13	Melk og storfeslakt. >15 årskyr (22)	Landet	193 000	225 400	219 000
14	Melk (de 40 største brukene). 35 årskyr	Landet	198 400	233 800	223 000
15	Melk og storfeslakt. 20 årskyr	Østlandets flatbygder	178 900	209 700	204 800
16	Melk og storfeslakt. 16 årskyr	Østlandets a. bygder	168 300	196 600	194 500
17	Melk og storfeslakt. 30 årskyr	Agder og Rog., Jæren	199 500	238 600	230 000
18	Melk og storfeslakt. 17 årskyr	Agder/ Rog. a. bygder	164 400	188 100	185 200
19	Melk og storfeslakt. 18 årskyr	Vestlandet	179 200	208 400	206 000
20	Melk og storfeslakt. 19 årskyr	Trøndelag	184 600	215 900	214 300
21	Melk og storfeslakt. 17 årskyr	Nord-Norge	185 700	213 200	206 600
22	Korn. <400 dekar korn (234 dekar korn)	Østlandet	148 600	178 500	148 400
23	Korn. >400 dekar korn (659 dekar korn)	Østlandet	335 400	393 000	356 800
24	Korn og korn/svin. 289 daa + 22 avlssv.	Trøndelag	236 000	312 600	321 800
25	Sau. 103 vinterfôra sauer	Vestlandet	106 000	134 200	140 100
26	Sau. 146 vinterfôra sauer	Nord-Norge	199 800	245 400	264 300
27	Sau(de 25 største brukene). 205 v.f.sauer	Landet	184 400	232 700	252 700

Utslaget av jordbruksfradraget er ikke regnet inn i resultatene som er presentert ellers i denne utredningen.

9.2 Økologisk melkeproduksjon

I driftsgranskingsmaterialet for 2006 er det 32 Debio-godkjente melkeproduksjonsbruk. For å få en mer ensartet gruppe til å utarbeide referansebruk 11 med økologisk melk og storfeslakt, er det største og det minste bruket tatt ut. Det er derfor 30 Debio-godkjente melkeproduksjonsbruk som inngår i årets referansebruksberegninger. Presentasjonen i tabell 37 nedenfor omfatter kun regnskapsåret 2006 (basisåret).

Årets driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon ligger i fylkene Østfold, Akershus, Hedmark, Oppland, Vestfold, Telemark, Aust-Agder, Vest-Agder, Rogaland, Hordaland, Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag og Nordland.

Referansebruk 11 har 19,2 årskyr, 26 andre storfe og bare et lite innslag av andre husdyr. Jordbruksarealet i alt er på 344 dekar, herav 302 dekar eng/beite og 42 dekar korn/oljefrø. Referansebruket leverer ca. 98 500 liter melk og 2 600 kg storfekjøtt. Oppnådd melkepris (uten tilskudd) er 4,11 kroner per liter, som er noe høyere enn for eksempel på referansebruk 1 med 3,53 kroner per liter. For ku- og storfekjøtt er oppnådd pris (uten tilskudd) henholdsvis 1,87 kroner og 0,67 kroner høyere per kg enn på referansebruk 1.

I tabell 37 nedenfor vises det økonomiske resultatet for gruppen av driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon, referansebruk 11, i regnskapsåret 2006 og de tilsvarende resultatene for referansebruk 1. Av tabellen går det fram at de ulike inntekts- og kostnadspostene er noe forskjellig mellom de to gruppene av bruk, men at beregnet vederlag er nesten likt. Arbeidsforbruket på de økologiske melkeproduksjonsbrukene er i gjennomsnitt 3509 timer mens det er 3390 timer på referansebruk 1 med 18,2 årskyr (og til sammenligning 3633 timer på referansebruk 13 med 21,9 årskyr).

Tabell 37. Resultatregning for 16 driftsgranskingsbruk med økologisk melkeproduksjon og referansebruk 1, regnskapsåret 2006. Kroner

	Økologisk melkeproduksjon	Referansebruk 1
Antall årskyr	19,2	18,2
Jordbruksareal i alt, dekar	344	276
Sum inntekter før tilskudd	560 900	587 100
Pristilskudd	24 000	57 000
Produksjonsuavhengige tilskudd	327 100	276 800
+ Tilskudd i alt	351 100	333 800
= Inntekter i alt	912 000	920 900
Variable kostnader	205 400	281 800
Faste kostnader	356 400	297 900
Avskrivninger	97 100	89 800
- Kostnader i alt	658 900	669 500
= Driftsoverskudd	253 100	251 400
+ Leid arbeid	91 900	77 100
- Jordbrukets andel av gjeldsrenter	28 900	25 600
- Jordbrukets andel av kår	2 600	3 000
= Vederlag til arb. og egenkapital	313 500	299 900
/ Antall årsverk	1,902	1,837
= Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk	164 800	163 200

9.3 Samdrifter i melkeproduksjon

For regnskapsåret 2006 er det samlet inn 33 skatteregnskap fra samdrifter med minst to aktive deltakere. Dette materialet er brukt til å gjøre en analyse av driftsøkonomien i samdriftene i norsk melkeproduksjon. Resultater fra denne undersøkelsen er presentert i notatet «Samdrifter i melkeproduksjon 2006. Regelverk, organisering og regnskapsresultater», Notat 2008-??, NILF 2008.

Skatteregnskapene for samdriftene er omarbeidet til driftsregnskap etter de samme prinsipper som blir brukt for de regnskapene som inngår i de ordinære driftsgranskingene for jord- og skogbruk. Utvalget av samdrifter er tilfeldig og basert på lister som er trukket fra tilskuddsregisteret til Statens landbruksforvaltning.

Resultatet fra alle samdriftene er presentert i tabellen under. Regnskapet for samdriften er slått sammen med regnskapet til hver av deltakerne i samdriften slik at tallene viser resultatet for hele virksomheten. All jordbruksvirksomhet på de aktuelle eiendommene inngår, slik at både samdriften og deltakernes egen jordbruksvirksomhet er tatt med. Resultatmålene blir da et gjennomsnitt for samdriften og deltakerne.

Samdriftene er sammenlignet med en gruppe store melkebruk i driftsgranskingene med mer enn 25 årskyr, det vil si bruk som har driftsformen produksjon av melk og storfeslakt. I tillegg er det tatt med en gruppe med gjennomsnittsbruket for melkeproduksjon i driftsgranskingene ganget med to.² Dette ville vært resultatet hvis samme mengde melk var produsert på to enkeltbruk. Det er lite av andre produksjoner i gruppene og størrelsen på melkeproduksjonen i gruppene er ganske lik. Det er noe forskjell i arealstørrelse og på størrelsen på kjøttproduksjonen mellom gruppene, men forskjellene er ikke større enn at gruppeinndelingen er et godt utgangspunkt for sammenligning av gruppene.

Noe som kjennetegner gruppen med samdrifter, er at de har større kjøttproduksjon på storfe og større grovfôrareal enn tilsvarende enkeltbruk. Samdriftene ligger mellom små og store melkebruk når det gjelder arbeidsinnsatsen per årsku. Når det gjelder produktpriser er det små forskjeller mellom gruppene, men på melkeprisen ligger samdriftene og de store melkebrukene litt over gjennomsnittsbruket. Noe av forklaringen på dette kan være at buskaper med jersey-kyr er med i disse to gruppene.

På inntektssiden har samdriftene en høyere andel tilskudd av produksjonsinntektene enn tilsvarende enkeltbruk, men lavere enn gjennomsnittsbruket. Det skyldes hovedsakelig driftstilskuddet for melk. På grunn av større areal- og buskapsstørrelse blir det også større tilskudd. Noe av forskjellene i tilskudd skyldes også at samdriftene er jevnt fordelt i regionene, men de store melkebrukene er mer konsentrert i soner uten distriktstilskudd.

Samdriftene har lavere kostnader til leid arbeid sammenlignet med de store enkeltbrukene, og mye lavere enn gjennomsnittsbruket. Dette skyldes at brukere i samdrift i mange tilfeller avløser hverandre eller arbeider i turnus slik at behovet for ekstern avløser blir mindre. Mange av samdriftene har investert i nybygg i forbindelse med etablering av samdrifta, dette fører til at kostnadene til bygninger er noe høyere i samdriftene. Målt i faste kostnader per årsku, er kostnadene høyest på gjennomsnittsbruket.

I gjennomsnitt er vederlag til arbeid og egenkapital høyest for samdriftene med kr 221 100 per årsverk. De store melkebrukene fikk et resultat på kr 180 000 per årsverk mens

² Driftsgranskingene er utvidet til å omfatte en egen gruppe med samdriftsbruk der minst to deltakere deltar aktivt i driften. I tillegg er det også med noen samdrifter med bare én aktiv deltaker i den vanlig driftsgranskingen. For 2005 utgjorde dette 10 samdrifter og for 2006 utgjør det 16 samdrifter. De fleste av disse samdriftene (med bare én aktiv deltaker) inngår i sammenligningsgruppen store melkebruk. Det er således noen samdriftsbruk med i sammenligningsgruppen. Det er mulig at dette bidrar til å undervurdere forskjellen mellom samdrifter og andre melkebruk.

gjennomsnittsbuket oppnådde kr 163 300 per årsverk. Disse forskjellene skyldes tre hovedgrunner, arbeidsforbruk per årsku, tilskudd og ulik størrelse på kjøttproduksjonen.

De store melkebrukene har større verdi på driftsbygninger enn de to andre gruppene, noe som skyldes at fjøsene på disse brukene er nyere og dermed får en høyere verdi. Dette forsterkes av at historisk kost nyttes som verdsettingsprinsipp.

Tabell 38. Samdrifter i melkeproduksjonen sammenlignet med store og gjennomsnittlige melkebruk

Antall bruk		stk	Samdrifter	Melkebruk	Alle melke-
			33	> 25 årskyr	bruk * 2
Antall årskyr		årskyr	35,9	36,0	36,4
INNTEKTER					
Storfe	Melk	kr	811 787	785 087	766 073
	Kukjøtt	kr	116 786	134 364	119 249
	Annet storfekjøtt	kr	218 347	187 817	178 466
	Livdyr	kr	37 578	26 027	36 324
Husdyrprodukter i alt		kr	1 253 567	1 133 810	1 107 732
Planteprodukter i alt		kr	70 612	36 142	39 167
Arealtilskudd grovfôr		kr	54 035	25 932	66 703
Arealtilskudd korn		kr	8 521	5 259	5 623
Kulturlandskapstilskudd		kr	99 273	73 503	95 244
Produksjonstilskudd, husdyr		kr	128 928	114 784	149 547
Refusjon av avløserutgifter		kr	72 468	57 972	102 269
Drifts-, grunn- og distriktstilskudd		kr	209 129	125 251	224 847
Andre inntekter		kr	58 791	25 242	60 870
Bunnfradrag		kr	-11 303	-5 455	-10 232
Andre inntekter i alt		kr	619 842	422 490	694 870
Produksjonsinntekter i alt		kr	1 944 021	1 592 442	1 841 768

Tabell 38.forts. Samdrifter i melkeproduksjonen sammenlignet med store og gjennomsnittlige melkebruk

Antall bruk	stk	Samdrifter	Melkebruk > 25 årskyr	Alle melke- bruk * 2
		33	33	388
KOSTNADER				
Såkorn, annet såfrø og planter	kr	17 028	12 396	13 478
Handelsgjødsel og kalk	kr	71 466	63 185	62 318
Kraftfôr	kr	342 963	302 397	303 843
Annet fôr inkl balanseendringer	kr	36 147	24 978	29 488
Konserveringsmidler	kr	9 957	11 636	14 559
Andre forbruksartikler, diverse til husdyrhold	kr	104 316	92 616	106 418
Kjøp av dyr	kr	59 088	39 477	33 518
Sum variable kostnader	kr	640 965	546 685	563 621
Leid arbeid	kr	72 871	130 081	154 251
Drivstoff	kr	35 447	34 520	40 987
Vedlikehold traktor, mask. og redsk.	kr	82 931	64 119	80 253
Vedlikehold driftsbygninger	kr	58 923	48 638	60 431
Vedlikehold jord, grøfter og vannanl.	kr	9 382	9 418	10 049
Maskinleie	kr	94 836	76 399	60 099
Andre faste kostnader	kr	216 172	159 431	189 769
Faste kostnader i alt ekskl. avskrivninger	kr	570 562	522 606	595 83
Avskrivninger i alt	kr	175 982	165 008	179 444
Kostnader i alt	kr	1 387 510	1 234 299	1 338 903
RESULTAT				
Driftsoverskudd	kr	556 512	358 143	502 865
Familiens arbeidsfortj. i jordbruket	kr	402 342	209 664	368 894
+ Leid arbeid	kr	72 871	130 081	154 251
= Lønnsevne i alt	kr	475 214	339 745	523 144
Lønnsevne per time	kr	101,48	78,36	77,17
Familiens arb.fortj. per årsverk	kr	179 277	110 699	119 172
Vederlag til alt arbeid og egenkapital	kr	561 303	421 313	599 885
Vederlag til alt arbeid og e.k. per årsverk	kr	221 141	179 972	163 267
Egenkapital %	%	47 %	46 %	55 %
PRISER				
Melk – ku	kr/ liter	3,62	3,56	3,53
Kukjøtt	kr/kg	29,56	29,59	29,11
Annet storfekjøtt	kr/kg	35,00	34,68	34,54
EIENDELER				
Eiendeler i jordbruket 31.12	kr	3 925 663	3 946 555	3 454 079
- herav omløpsmidler	kr	295 436	272 119	282 812
- herav anleggsmidler	kr	3 630 227	3 674 436	3 171 267

9.4 Sammenligning av resultatene i referansebruks-systemet med resultatene fra normaliserte regnskaper

I dette kapitlet er det foretatt en sammenligning av resultatene i referansebruksberegningene inkludert produktivitetsendringer med resultatene fra totalkalkylens normaliserte regnskaper. Resultatene fra referansebrukene er beregninger utført på bruksnivå, mens totalkalkylens normaliserte regnskaper er et sektorregnskap med aggregerte tall for hele det norske jordbruket fordelt ut på totalt antall årsverk. På en del områder vil det derfor være ulike beregningsprinsipper som er lagt til grunn i de to systemene. Totalkalkylen vil i større grad fange opp strukturelle endringer i jordbruket og utvalget av referansebruk er ikke representativt for totaljordbruket.

Noen flere årsaker til ulik utvikling i vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk fra 2006 til 2007 og fra 2007 til 2008 mellom de to beregningssystemene er forsøkt forklart nedenfor.

Til sammenligningen har en beregnet et grovt gjennomsnitt av vederlaget til arbeid og egenkapital på referansebrukene i 2006. Dette er gjort ved å ta resultatet fra de første 10 referansebrukene og vekte dem etter antall driftsgranskingsbruk som inngår og antall årsverk. Tabellen under viser at inntektsnivået da er ca. 16 600 kroner per årsverk høyere i referansebruksberegningene. For framregningsårene har en vist hvilket intervall utviklingen av vederlaget per årsverk varierer innenfor på enkeltbruksnivå (produktivitetendringer inkludert).

Normaliserte regnskaper og beregnet referansebruksinntekt inkludert produktivitetsendringer viser følgende utvikling med hensyn til resultat og årlig endring i vederlaget til arbeid og egenkapital i kroner per årsverk.

Tabell 39. Vederlag til arbeid og egenkapital i kroner per årsverk³

	Normaliserte regnskaper		Referansebruksberegningene inkl. produktivitetsendringer	
	Kr/årsv	Endring	Kr/årsv	Intervall for endring
2006	146 600		163 200	
2007	164 600	+ 18 000		fra minus 100 til pluss 73 100
2008	165 400	+ 900		fra minus 39 500 til pluss 28 800

Tabellen viser at inntektsutviklingen er noe forskjellig i de to beregningssystemene og at inntektsutviklingen dessuten varierer betydelig mellom ulike referansebruk.

Sammenlignet med utviklingen av et grovt gjennomsnitt av referansebrukene inkludert produktivitetsendringer, men med samme vektning i framregningsårene, finner vi at referansebrukene har en gjennomsnittlig inntektsøkning per årsverk fra 2006 til 2007 slik det også er i normaliserte regnskaper. Differansen i inntektsutviklingen mellom de to beregningssystemene er omtrent 5 100 kroner, med høyest vekst for referansebruksberegningene. Fra 2007 til 2008 er det inntektsnedgang for referansebruksberegningene og økning i normaliserte regnskaper. Differansen i inntektsutviklingen er omtrent 4 400 kroner. Ser en på nivået ligger altså referansebrukene 16 800 kroner over normaliserte regnskaper i 2006, mens de i 2008 ligger om lag 17 400 kroner over normaliserte regnskaper.

Noen forskjeller som kan bidra til å forklare litt nærmere både ulik utvikling og ulikt nivå er:

³ Jordbruksfradrag ved skatteligningen er ikke regnet inn

- Kapitalslitet bygger på prinsippet om historisk kost i driftsgranskingene og prisnivåjustering i normaliserte regnskaper. Dette gir lavere kapitalslit i driftsgranskingene (og referansebrukene) enn i normaliserte regnskaper.
- Forskjell i utviklingen i nominell rente og realrente. «Effekt av finansiering» (prisstigningsgevinst på den lånte delen av kapitalen) reduserer realrentekostnaden i normaliserte regnskaper. I årets beregning gir dette fra 2007 til 2008 et positivt bidrag til utviklingen på 3 400 kroner i normaliserte regnskaper. I referansebruksberegningene beregnes kapitalslitet etter historiske investeringskostnader slik at det ikke blir noen prisstigningsgevinst.
- Produktivitetsvekst er regnet på ulik måte i de to beregningssystemene. I normaliserte regnskaper betyr nedgangen i samlet antall årsverk i jordbruket en økning i vederlaget på om lag 5 000 kroner per årsverk fra 2006 til 2007 og om lag 5 000 kroner per årsverk fra 2007 til 2008. Gjennomsnittlig produktivitetsøkning på referansebrukene er om lag 1 900 kroner fra 2006 til 2007 og om lag 3 500 kroner fra 2007 til 2008. (Produktivitetsberegningene til referansebruksberegningene er beskrevet i kapittel 5.) Totalkalkylen fanger umiddelbart opp strukturelle endringer i jordbruket slik som nedgang i arbeidsforbruk, mens måten produktivitetsberegningene gjøres på for referansebrukene gjør at skift i utviklingstrender først blir fanget opp etter flere år.
- Alle jordbrukets produksjoner inngår i totalkalkylens normaliserte regnskaper, men en del av disse inngår ikke i referansebrukene. Dette er blant annet pelsdyr, grønnsaker og blomster. Disse produksjonene kan ha et annet nivå og en annen utvikling for vederlag til arbeid og egenkapital enn øvrige produksjoner.
- Referansebrukene har med enkelte poster som ikke inngår i normaliserte regnskaper slik som jordleie.
- Normaliserte regnskaper har med poster som ikke inngår i referansebrukene. Tidligpensjonsordning er en slik post som bidrar til et høyere nivå i normaliserte regnskaper med til sammen omtrent 2 000 kroner per årsverk.
- Beregningssystemene har forskjellig prinsipp for føring av tilskudd. I referansebruksberegningene framregnes tilskudd med vedtatte satser, mens i normaliserte regnskaper er det bevilgningene (budsjettert beløp) som regnes inn for budsjettåret 2008.